

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

**DIPLOMOVÁ PRÁCE
Svoboda vyznání**

Lenka Hrdličková, LL.B

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2015

.....
Lenka Hrdličková, LL.B

Ráda bych poděkoval JUDr. Tomáši Pezlovi za jeho cenné rady a připomínky, kterými přispěl k vypracování této práce. Dále bych ráda poděkoval své rodině, která mě podporovala po celou dobu studií.

Obsah

1. Úvod	1
2. Svoboda vyznání a její právní zakotvení	4
2.1. Vymezení pojmu náboženství.....	4
2.2. Vymezení pojmu svoboda vyznání.....	5
2.2.1. Svoboda vyznání v mezinárodních dokumentech	7
2.2.2. Náboženská svoboda v Aktech Organizace Spojených národů.....	7
2.2.3. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod....	9
2.2.4. Listina základních lidských práv Evropské unie.....	13
2.3. Právní zakotvení svobody vyznání v ČR.....	14
3. Vztah svobody vyznání k jiným právům	18
3.1. Svoboda projevu.....	19
3.1.1. Blasfémie.....	20
3.1.2. Zákaz diskriminace při realizaci svobody projevu	23
3.1.3. Hate speech- nenávistný projev.....	24
3.2. Právo na soukromí.....	26
3.3. Právo na vzdělání.....	30
3.4. Svoboda shromažďovací a sdružovací.....	33
4. Náboženské symboly a odívání	37
4.1. Vymezení pojmu náboženské symboly.....	38
4.2. Lautsi proti Itálii.....	39
4.3. Zahalování muslimských žen.....	44
4.4. Belgin Dogru proti Francii.....	47
4.5. Leyla Sahin proti Turecku.....	49
4.6. Dahlab proti Švýcarsku.....	52
4.7. Zákaz zahalování ve Francii.....	53
4.8. SAS proti Francii.....	55
5. Závěr	56
Resumé.....	58
6. Seznam použitých zdrojů	59
6.1. Knižní literatura	
6.2. Odborné časopisy	
6.3. Internetové stránky	

6.4. Judikatura Ústavního soudu

6.5. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

6.6. Judikatura jiných orgánů

6.7. Právní předpisy

1. Úvod

Svoboda myšlení, svědomí a náboženské vyznání je trojjedinou svobodou, která garantuje ochranu v nejnitemnější oblasti lidského života. Náboženství, i přestože ho Karel Marx nazval opiem lidstva, formuje to, jakým způsobem bude daný jedinec jednat v různých životních situacích. Záleží pak na každém jednotlivci, jaké náboženské vyznání a jestli vůbec nějaké si zvolí. Jisté je však jedno, toto téma nenechá chladným téměř nikoho, ať už se jedná o ateistu či věřícího.

Svoboda náboženské vyznání je tématem, kterým je nutné se v dnešní době zabývat čím dál tím více, protože nás neustále obklopuje, ať už je to způsobeno médii, jako jsou noviny, kde denně slycháme o nějakém náboženském konfliktu, nebo sociální sítě, kde jsme vyzýváni k připojení se k petici za vyjádření nesouhlasu vůči různým náboženským uskupením.

Troufám si říci, že i celá Evropa jako kontinent si je vědoma rostoucí potřeby řešit náboženskou otázku, vezmu-li v potaz, jakými změnami v souvislosti s otázkou svobody vyznání prošla. Podíváme-li se zpět do historie mnoha států, ve kterých bylo po mnoho let jedním z nejhojnějších náboženství křesťanství a porovnáme-li si dnešní situaci, kde v jednom státě vedle sebe působí velmi odlišná náboženství jako je islám, buddhismus, křesťanství či judaismus. Není tedy zjištění o potřebnosti právní úpravy o stanovení limitů projevu náboženské svobody z důvodu zajištění veřejného pořádku ve společnosti vůbec překvapivé. Dovoluju si tak tvrdit, že se Evropa nenachází v záviděníhodné situaci, protože úkol, který spočívá v úpravě společenských jevů souvisejících s náboženským vyznáním, není vůbec jednoduchý

Svou diplomovou práci jsem se nesnažila koncipovat jako poukázání na jediné správné náboženské vyznání či způsob řešení problémů vzniklých v souvislosti s přítomností více náboženských vyznání. Spíše se i za pomoci judikatury a odborných článků budu snažit ukázat různé přístupy k řešení obtíží v souvislosti se svobodou vyznání. Ať už se jedná o stanovení limitů projevu náboženského vyznání v souvislosti s právem na vzdělání, svobodou projevu, právem na soukromí či jistá regulace náboženských symbolů.

Má práce se zaměřuje na tři oblasti svobody vyznání: svoboda vyznání a její právní zakotvení, vztah svobody vyznání k jiným právům a náboženské symboly a odívání.

Evropský právní systém sestává ze tří právních systémů: národní právní řády, mezinárodní právo a evropské právo. Všechny výše uvedené systémy garantují svobodu náboženského vyznání a všechny je určitým způsobem regulují. Moje práce je tvořena mnoha soudními rozhodnutími a vzhledem k tomu, že judikatura Ústavního soudu je více než chudá, zaměřuji se ve své práci spíše na mezinárodní a evropské právo.

V kapitole Svoboda vyznání a její právní zakotvení se zaměřuji na ty nejdůležitější dokumenty, které pomohly utvářet a utvářejí dnešní podobu svobody vyznání. Jak jsem již uvedla výše, zaměřuji se spíše na mezinárodně právní dokumenty, avšak neopomím vnitrostátní úpravu jakou je např. zákon o církvích a náboženských společnostech.

V následující kapitole vztah svobody vyznání k jiným právům, i přestože jsem si vědoma, že svoboda vyznání není vždy v rozporu s jinými právy, jak nám tento mylný názor často podávají média, spíše uvádím na reálných právních případech zejména z judikatury Evropského soudu pro lidská práva ty kauzy, kdy je svoboda vyznání v konfliktu s jinými právy. Snažila jsem se vybrat ty nejznámější a tudíž i velmi přelomové případy, které v právních kruzích vyvolaly i jistou míru kontroverze a podnítily tak odborníky i laickou veřejnost k širší diskuzi o svobodě vyznání a jejích limitech.

V závěrečné kapitole Náboženské symboly a odívání jsem nejprve vymezila pojem náboženský symbol jako takový a následně opět za pomoci judikátů Evropského soudu pro lidská práva ukázala odlišné přístupy v nazírání na náboženské symboly, ať už se jednalo o problematiku muslimského zahalování i v souvislosti s hojně diskutovaným francouzským zákonem zakazující zahalování na veřejnosti nebo v souvislosti s přítomností náboženského symbolu jako takového ve veřejných školách.

Ve své práci užívám několika vědeckých metod jako je vztahová analýza. Zároveň užívám také metody popisné a metody selektivní, především při vybírání jen velmi úzkého kruhu otázek z tak rozsáhlého tématu, jakým svoboda vyznání bezesporu je.

Co se týče zdrojů, ze kterých jsem čerpala, musím, ač nerada konstatovat, že problematice svobody vyznání se v České republice věnuje velmi málo odborníků např. Daniel Spratek, Lucia Madleňáková... To je však logické, neboť ani judikatura Ústavního soudu není nikterak obsáhlá. Z toho důvodu jsem čerpala mnoho poznatků ze zahraniční literatury čítající i odborné články.

1. Svoboda vyznání a její právní zakotvení

2.1. Vymezení pojmu náboženství

Předtím než začnu popisovat svobodu vyznání nebo jak bývá také často označována náboženskou svobodou, je nutné si ujasnit, co pojem náboženství znamená. Ač se tento pojem může zdát velmi jasný a nepotřebný dalšího vysvětlování, jelikož každý z nás si pravděpodobně pod tímto pojmem představí myšlenky křesťanství, judaismu a podobně, je nutné jej vyložit v souvislosti s novými náboženskými hnutími, u kterých nelze s jistotou říci, jedná-li se o náboženství.

Pojem náboženství má své základy pravděpodobně v latinském slově – religion, jehož vývoj je poněkud nejasný. Cicero odvozoval jeho význam od slova relegere „brát na něco ohled, respektovat“¹, jeho výklad však byl považován za nesprávný. Mnohem pozitivněji byl přijat výklad Lactantia, který původ tohoto slova odvozoval od slova religo, znovu svázat, jelikož tento pojem tak vyjadřuje nerozlučitelnost člověka s Bohem a vnitřní spojení. Zatímco jiní religionisté odvozují jeho význam od slova religio, což v původním významu znamenal slaměný uzel, který byl využíván ke stavbě mostů, jež pak sloužily lidem k přechodu vodních překážek.²

Někteří autoři však odmítají definovat náboženství, své odmítavé stanovisko obhajují tím, že není možné tak široký pojem podřadit pod obecnou definici. Štampach však namítá, že, „definice poskytuje nezbytnou míru jistoty v komunikaci, i když jistě mnohé může zůstat otevřeně.“³ Zastavím se na chvíli u slova definice, v souvislosti s definicí náboženství definice neplní svou tradiční funkci a to uvedení něčeho neznámého pomocí pojmu známého. Zde tak definice není výrokem, který popisuje skutečnost ale slovo jako takové. Také není možné uvažovat o správnosti či nesprávnosti ale spíše o vhodnosti a nevhodnosti dané definice.

Lze nalézt definice, které vysvětlují náboženství jako „soubor představ, ideologie, světový názor či způsob výkladu světa.“⁴ Slabinou této definice je však její opomenutí citů, náboženských úkonů a praktik. V této práci však budu vycházet z jednoduché definice a to že, „náboženství je vztah člověka

---

¹ DEMJANČUKOVÁ, DAGMAR, *Teorie a dějiny náboženství*, 1. Vydání, Aleš Čeněk, 2003, s. 13

² DEMJANČUKOVÁ, DAGMAR, *Teorie a dějiny náboženství*, 1. Vydání, Aleš Čeněk, 2003, s. 13

³ ŠTAMPACH, IVAN O., *Přehled religionistiky*, 1. vydání, Praha: PORTÁL, 2008, s. 27

⁴ ŠTAMPACH, IVAN O., *Přehled religionistiky*, 1. vydání, Praha: PORTÁL, 2008, s. 28

k transcendentní skutečnosti."⁵ Vztah zde může být chápán jako jednostranný, aniž by bylo nutné vyloučit jeho reciprocitu, i jako dvoustranný. Poněkud sporným může být filosofický pojem transcendentní, jež má vyjadřovat skutečnost, která není vnímatelná běžnými lidskými postupy nelze ji změřit, zvážit... Velmi často je také náboženství zaměňováno s vírou, avšak abych byla zcela přesná, mělo by se spíše mluvit o víře v Boha nebo víře o Bohu či bozích.

2.2. Vymezení pojmu svobody vyznání

Svoboda vyznání neboli jak často bývá také označována náboženská svoboda je řazena mezi základní lidská práva, lze říci, že představuje „*svobodu a důstojnost člověka v oblasti duchovní a duševní.*“⁶ Svoboda náboženství se bezesporně řadí mezi práva přirozená, nezadatelná, nezczitelná a nezrušitelná. O jejím zařazení do katalogu lidských práv nebyly spory již při vytváření první generace lidských práv.⁷ Lze tedy tvrdit, že je vnitřní záležitostí každého jednotlivce, výsledkem myšlenkové pochodu a není ji do jejího projevení možné regulovat.

Z tohoto důvodu jde náboženská svoboda ruku v ruce se svobodou projevu, neboť do doby projevení postrádá vnější formu. Jelikož máme-li garantovanou svobodu projevu, avšak není garantována svoboda náboženská, vznikne poněkud komická situace, kdy na jedné straně můžeme projevovat své názory, jsme v nich však značně limitováni, jelikož není možné projevovat názory týkající se našeho vyznání. V souvislosti se svobodou projevu vyvstane na myslí poněkud zvláštní charakter této svobody, ačkoliv svoboda vyznání má charakter absolutní, jelikož nikdo nemůže být nucen ani na základě zákona k tomu, aby změnil svou víru a v tomto rozměru se cítí niterný rozměr takového práva vylučující jakýkoliv nátlak či snad pouhé ovlivňování směřující ke změně vyznání, veřejné projevy vyznání však takové výsostné postavení nemají a mohou být zákonem omezeny.

Jak jsem již zmínila svoboda vyznání je velmi komplexní, neboť v sobě zahrnuje více práv, každý jednatel se může hlásit k nějakému náboženství,

---

⁵ŠTAMPACH, IVAN O., *Přehled religionistiky*, 1. vydání, Praha: PORTÁL, 2008, s. 30

⁶PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*, II. díl, část 2. Praha: Linde 2004, s. 113

⁷MADLEŇÁKOVÁ, Lucie *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*, Praha: Linde 2010, s. 3

konvertovat k jinému či být bez náboženského vyznání.⁸ Má právo ho též projevit a zároveň využívat také práva sdružovacího, které mu umožňuje např. jít na nedělní mši v kostele a podobně. Záleží tak na každém jednotlivci, jestli svého práva využije a bude mít náboženské vyznání, zde se jedná o svobodu vyznání v pozitivním smyslu, nebo nevyžije tohoto práva, toto rozhodnutí je pak uplatnění svobody vyznání v negativním smyslu. Pokud se rozhodne pro druhou variantu, nesmí být podrobován náboženskému útlaku ať už ze strany státu, neboť Česká republika je demokratickým státem a „*nesmí se vázat na výlučnou ideologii či náboženské vyznání*“⁹, nebo ze strany jiných jednotlivců.

Náboženská svoboda se obvykle dělí na dvě složky: první složkou je možnost mít své vnitřní přesvědčení (forum internum) a druhou složkou je možnost projevit své smýšlení navenek (forum externum).¹⁰

S tímto rozdělením se ztotožňuje i Ústavní soud, jak může být patrné např. z nálezu Pl. ÚS 6/02, kde se Ústavní soud přímo vyjádřil, že „*náboženskou svobodu lze zásadně vymezit především jako forum internum (čl. 15 odst. 1 Listiny), tzn. jako svobodu každého vyznávat určité náboženství a víru, do níž není možno ze strany třetích osob a zejména veřejné moci zasahovat. Jde o tzv. Status negativus, resp. Libertatis (G. Jellinek) charakteristického vymezením svobodného prostoru jedince, do něhož veřejná moc nemůže vstupovat.*“¹¹ Ústavní soud se zabýval též forem externem, právem projevit své náboženské vyznání navenek, např. v souvislosti s aplikací krevních derivátů pro nezletilého člena Náboženského společenství Svědci Jehovovy.

Otázkou zůstává, kde je hranice mezi forem externum a forem internum. Dle mého názoru si lze forum internum představit jako situaci, kdy se věřící obrací ve svých myšlenkách k Bohu. Aby se však jednalo o forum internum je nutné, aby jeho myšlenky nebyly v žádném případě zhmotněny či znázorněny, pak by se jednalo o forum externum. Pokud by však věřící například při svých modlitbách poklekl, držel růženec či si svou modlitbu potichu přeřikával, toto chování by se pravděpodobně označilo jako forum externum. Není nutné, aby dotyčný věřící byl u toho chování viděn někým jiným, aby se jednalo o forum externum, zcela postačuje projevení jeho myšlenek navenek. Dle názorů mnoha

---

⁸čl. 15 odst. 1 Listiny základních lidských práv a svobod

⁹Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 6/02, 4/2003 Sb., n. u. ÚS Svazek č. 28, nález č. 146, s. 295

¹⁰SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, s. 16

¹¹Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 6/02 ze dne 29. 11. 2002

odborníků, se kterými se plně identifikuji, nelze forum internum a forum externum od sebe oddělit, neboť už pouhé prohlášení, že se řadím mezi příslušníky jakékoliv víry, je projevem fora externa.

Svoboda vyznání tak pojímá ochranu nejširší škály postojů, názorů i hodnot. Troufám si tvrdit, že svoboda vyznání je uplatňovaná každým člověkem již od okamžiku narození, jelikož je spojena se smýšlením jeho rodičů.¹²

Lze tedy s jistotou říci, že svoboda vyznání je vlastní všem lidem bez ohledu na to v co a čemu věří, jak nelogické, zastaralé či absurdní se mohou jejich představy jevit okolí.

2.3.Svoboda vyznání v mezinárodních dokumentech

Vzhledem k tomu, že téma náboženské svobody je velmi široké a v souvislosti s tou vlastností ho upravuje celá řada dokumentů, nebudu se v této kapitole zaměřovat na vyčerpávající vyjmenování všech dokumentů, které se tématem náboženské svobody zabývají. Zaměřím se však na právní nástroje přijaté Organizací spojených národů a Rady Evropy, neboť jsou zcela právem považovány za jakýsi základ mezinárodněprávní ochrany této svobody.

Do oblasti ochrany náboženského vyznání však také zcela zásadním způsobem zasahují orgány Evropské unie a z toho důvody by nebylo vhodné je zcela opomenout. Dále samozřejmě nelze opomenout ani Evropský soud pro lidská práva, jenž řeší stížnosti na porušování lidských práv, a na judikatuře tohoto orgánu pak ukáží následnou ochranu tohoto práva.

2.3.1. Náboženská svoboda v Aktech Organizace Spojených národů

Svoboda náboženského vyznání si získala větší pozornosti až v souvislosti s pácháním zločinů proti lidskosti v průběhu druhé světové války. V roce 1941 předstoupil americký prezident Franklin Delano Roosevelt před Kongres, kde promluvil o čtyřech univerzálních lidských svobodách: svobodě projevu, svobodě náboženství, svobodě od hladu a svobodě od strachu.¹³

---

¹²MADLEŇÁKOVÁ, Lucia *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*, Praha:Linde 2010, s. 35

¹³LINKLETTER, Karen. *Franklin D. Roosevelt's Four Freedoms Message to Congress* [online]. Milestone documents [cit. 30. října 2011]. Dostupné na <

Dne 10. 12. 1948 pak Valné shromáždění OSN přijímá Všeobecnou Deklaraci lidských práv, která se tak stává základním a prvotním dokumentem orgánu OSN zabývající se svobodou vyznání. Ačkoliv tento právní nástroj nebyl závazný, nelze mu upřít jeho mimořádný přínos. Neboť na základě Všeobecné Deklarace lidských práv byla přijata celá řada mezinárodněprávních dokumentů a inspirovala mnohé vnitrostátní úpravy v souvislosti s náboženskou svobodou. Deklarace obsahuje asi neznámější katalog lidských práv a náboženské svobodě se věnuje ve článku 18, kde se vyskytuje společně se svobodou svědomí a myšlení a tvoří tak trojjedinou svobodu.¹⁴

Důvod, proč byla garantována společně s těmito dalšími svobodami, je ten, že se jedná o „*všechny myslitelné způsoby, kterými jedinec zaujímá stanovisko vůči světu, společnosti a tomu, kdo nebo co určuje osud a smysl světa*“.¹⁵

Článek 18 náboženskou svobodu upravuje výslovně takto: „*Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů*“.¹⁶

Svoboda vyznání je dále rozpracována v čl. 2, v němž zakazuje diskriminaci a to i z důvodu náboženství, dále čl. 7, který upravuje meze omezení lidských práv a v neposlední řadě také článek č. 26 o právu na vzdělání, kde staví za cíl vzdělání také snášenlivost mezi náboženskými skupinami.

Svoboda náboženského vyznání je dále upravena v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, který přijalo Valné shromáždění dne 16. 12. 1966. Opět je svoboda vyznání upravena jako trojjediná svoboda společně se svobodou myšlení a svědomí a to konkrétně v čl. 18. Z části přebírá ustanovení z Všeobecné deklarace lidských práv, ale na rozdíl od ní explicitně nestanovuje právo na změnu náboženství či víry.¹⁷

Od Všeobecné deklarace lidských práv se však liší v následujících odstavcích, kde je stanoven zákaz donucování k víře a také určuje meze

---

<http://www.milestonedocuments.com/documents/view/franklin-d-roosevelts-four-freedoms-message-to-congress/>

¹⁴ JÄGER, MOLEK. *Svoboda projevu Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Nakladatelství Auditorium, 2007.s..13

¹⁵ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: Nakladatelství L. Marek, 2008, s. 39.

¹⁶ Čl. 18 Všeobecné deklarace lidských práv

¹⁷ LUKÁŠEK, Libor. *Vývoj lidské dimenze (ochrany lidských práv a základních svobod) v komentovaných dokumentech – 1. Díl*, Praha: Nakladatelství Oeconomica ,2003.s.123

náboženské svobody. Výslovně je omezení svobody ponecháno na vůli státu. Taková omezení však mohou být učiněna pouze zákonem za současného splnění předpokladu, že taková omezení jsou nutná k zajištění veřejné bezpečnosti, pořádku, ochrany zdraví a morálky či základních práv a jiných svobod. Na rozdíl od Deklarace je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech dokumentem závazným pro smluvní strany paktu.¹⁸

V roce 1981 byla vyhlášena Deklarace o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství a víře. Tato deklarace do určité míry garantuje svobody, které již byly zmíněny v právních dokumentech uvedených výše. Tento dokument seč nezávazný určuje nejnižší možný standard v souvislosti se svobodou vyznání. Současně s přípravou Deklarace byly započaty přípravy na Úmluvu o odstranění všech forem náboženské nesnášenlivosti. Tato Úmluva však nebyla nikdy dokončena.¹⁹

Svoboda vyznání je pak dále zapracována i do jiných dokumentů, které byly přijaty Organizací spojených národů, jde o mnoho dalších úmluv, například Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidy, Úmluva o právním postavení uprchlíků, či deklarativních aktů, mezi které se řadí i např. Deklaraci OSN o právech osob náležejících k národnostním, etnickým a náboženským menšinám.

2.3.2. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Zakladatelské státy, které podepsaly Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, zkráceně Evropská úmluva o lidských právech, si byly vědomy po poučení z historie, že jen pouhá prohlášení o nutnosti ochrany lidských práv nikdy nebyla schopna ovlivnit vývoj či snad změnit skutečný stav. Tento důvod tak vedl jejich snahu za vytvořením mezinárodního právního dokumentu, který by byl schopen reálného uplatnění práv a svobod a účelného vynucení jejich ochrany. Z výše uvedeného důvodu tak byly do Úmluvy zakotveny jen ta práva, jež mají individuální charakter a která mohou být jasně a přesně formulována a účinně vynucena.²⁰

Aby mohly být taková práva a svobody vynuceny, bylo žádoucí, aby byly vytvořeny soudní orgány na smluvních státech nezávislé, jež budou bdít nad

---

¹⁸SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...*, s. 39 – 57.

¹⁹SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...*, s. 39 – 57.

²⁰ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod: Komentář s judikaturou. 1. Část – Úmluva*. Praha: Linde Praha,a.s., 2010, s. 419

dodržováním práv a svobod prostřednictvím individuálních stížností na porušení. Katalog práv, který byl v původním znění sepsán dne 4. 11. 1950, byl postupně doplňován o jiná práva ať už hmotněprávního či procesně právního charakteru.²¹

Svoboda vyznání je upravena v článku 9 Úmluvy tradičně se svobodou myšlení a svědomí, tato svoboda, jak ji prezentuje čl. 9 Úmluvy, je jedním ze základních kamenů demokratické společnosti. Tato svoboda dává možnost volby a to stát se či nestát se přívržencem určitého náboženství a možnost řídit se či neřídit se jeho předpisy.²² Ve společnosti, kde se setkává více náboženství, je tedy nutné, aby byla taková svoboda doplněna o určitá omezení, která jsou schopná zajistit, aby každé náboženství bylo respektováno. Je nutné respektovat svobodu vyznání a příslušnost k určitému náboženskému hnutí by neměla být jednotlivci na újmu.

Jako tomu bylo např. v případě Hoffman proti Rakousku.²³ V tomto případě byly děti po skončení rozvodového řízení svěřeny do péče otci, neboť Nejvyšší soud shledal, že matčina příslušnost ke Svědkům Jehovovým by mohla mít na děti neblahý vliv a to v souvislosti s tím, že děti by nemohly slavit tradiční křesťanské svátky jako Vánoce a Velikonoce. Dále v případě nutné transfuze krve by byla jejich matkou transfuze odmítnuta, ačkoliv ve zvlášť závažných případech je možné souhlas rodiče nahradit. Nejvyšší soud dokonce konstatoval, že při dlouhodobém pobytu s matkou by se z dětí mohli stát sociální vydědenci. Evropský soud pro lidská práva rozhodnutí Nejvyššího soudu nepotvrdil a namítal, že rozhodnutí reflektuje i názor soudce a není tak objektivní, dále konstatoval, že Nejvyšší soud připustil rozdílné jednání s rodiči z důvodu jejich náboženství. Takový postup je zcela jasně diskriminační a absentuje objektivní a rozumné zdůvodnění.

Ve společnosti založené na demokratických základech je možné, aby stát vystoupil z pozice „*neutrálního a nestranného organizátora výkonu náboženských aktivit*“²⁴ a na základě zákona uložil jistá omezení. Taková omezení mohou být uložena např., aby byla zajištěna neutralita vzdělávání.

Výše uvedený článek Úmluvy chrání nejen zájmy jednotlivců, ale i církvi

---

²¹HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 10

²²Rozsudek ESLP ve věci Kokkinakis proti Řecku, ze dne 25. 5. 1993, stížnost č. 14307/88

²³Rozsudek ESLP ve věci Hoffman proti Rakousku, ze dne 23.6 1993, stížnost č. 12875/87

²⁴HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 225

a nových náboženských hnutí. Aby však mohl uvedený článek takovou ochranu poskytnout, je důležité, aby náboženská skupina byla určitým způsobem identifikována. „Z obsahového hlediska chrání oblast náboženského přesvědčení a víry tzv. svědomí.“²⁵ Pokud náboženská svoboda vychází ze svědomí, musí nutně implikovat také svobodu projevovat své náboženství a to jak činy, tak i slovem.

Jak jsem již uvedla výše, náboženská svoboda může být omezena na základě čl. 9 odst. 2 a omezení svobody vyznání je spojeno s omezením jejího projevu. K takovému omezení může dojít pouze zásahem státu, je-li to nevyhnutelné k usmíření různých skupin a zajištění, aby každý respektoval náboženské přesvědčení daného jednotlivce. Z povahy této svobody lze dovodit, že svoboda projevu náboženství se neuskutečňuje jen v okruhu osob, jež jsou stejného vyznání, ale uskutečňuje se i vůči přívržencům jiných náboženství nebo náboženských hnutí. Je logické, že některá náboženství budou usilovat o to, aby získala co nejvíce členů, a z tohoto důvodu může stát za splnění určitých podmínek uložit opatření, aby proselytismu zabránil.²⁶

Případ *Larissis a další proti Řecku*²⁷ je případem, kde se Soud zabýval právě otázkou proselytismu. V tomto případě vystupují tři řečtí vojáci, kteří byli přívrženci letnicové církve, která vyznává zásadu, že její členové jsou povinni šířit evangelium. Stěžovatelé byli odsouzeni pro proselytismus, neboť ovlivňovali podřízené vojáky a také několik civilistů. Stěžovatelé namítali, že jejich odsouzením bylo zasaženo do jejich práva na svobodu vyznání. Soud vyslovil názor, že není účelem článku 9 Úmluvy chránit proselytismus, za projev proselytismu je považováno např. nabízení finančních či sociálních výhod případně vyvíjení nadměrného nátlaku na vstup do daného náboženského uskupení. Dále také poznamenal, že z hierarchie ve vojenské službě a z celkové povahy vojenské služby vyplývá obtížné vyhýbání se nadřízenému, jehož rozkazy musí být dodržovány. Podřízení vojáci tak mohli to, co by v běžném lidském kontaktu mohlo být považováno jen za normální výměnu názorů, považovat za naléhání či neúměrný nátlak. Soud tak považoval opatření provedené státem za

---

²⁵HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 227

²⁶HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 227-229

²⁷Rozsudek ESLP *Larissis a další proti Řecku*, rozsudek z 24. 2. 1998, stížnost č. 23372/94, 26377/94 a 26378/94

opodstatněné, neboť podřízení vojáci neměli tak jednoduchou možnost úniku před diskuzemi o vstupu do letnicové církve. Co se týče opatření, která jim byla uložena v souvislosti s ovlivňováním civilistů, soud k tomuto bodu prohlásil, že tresty nebyly opodstatněné, neboť civilisté nebyli povinni vojáky poslouchat a pokud jim byla taková diskuze nepříjemná, mohli kdykoliv odejít.²⁸

Vedle možnosti hlásat víru jsou součástí projevu svobody vyznání také kultovní a náboženské obřady, prostřednictvím kterých se dané náboženství praktikuje. Ne všechny náboženské akty či obřady jsou chráněny čl. 9 Úmluvy, soud judikoval, že v ochraně nejsou zahrnuty ty činnosti, jejichž jediným cílem je např. odradit těhotnou ženu od interrupce.

Dalším právem, které je obsaženo ve svobodě vyznání, je právo změnit náboženské vyznání, to znamená, že každý je svobodný ve své volbě jiného více vyhovujícího náboženství nebo má také právo zůstat bez vyznání. I prostřednictvím tohoto práva jedinec utváří vlastní identitu. Jedná se o neomezitelné právo, neboť spadá do oblasti *fora interna*. Co se týče vztahu církve a možnosti změnit náboženství, je toto právo vyčerpáno okamžikem, kdy se jedinec rozhodne z dané církve nebo náboženské společnosti vystoupit.²⁹

Co se týče vztahu *fora internum* k změna náboženského vyznání je velmi zajímavé rozhodnutí Komise ve věci *Finska församlingen i Stockholm a Hautaniemi proti Švédsku*. V tomto případě podala finská farnost švédské luterské církve stížnost, jelikož namítali, že byla porušena náboženská svoboda tím, že Církevní shromáždění akceptovalo finský překlad švédské liturgie a zároveň vzalo zpět povolení farnosti-stěžovatele, které umožňovalo pořádání bohoslužeb podle Finské luterské církve. Farnost trvala na to, že si chce dosavadní liturgii ponechat. Komise stížnost označila za nepřipustnou, jelikož: „*nebylo na jisto postaveno, že by farnosti, která podala stížnost, bylo bráněno opustit Švédskou církev, kdyby nebyla schopna přijmout liturgii této církve.*“³⁰ V souvislosti s tímto prohlášením se pak mnozí odborníci domnívali, že právo na změnu vyznání je přiznáno i právníckým osobám.

Zde zcela souhlasím s D. Spratkem, který vysvětluje, že takové porozumění tomuto výroku je v rozporu s povahou práva na změnu náboženského vyznání, neboť jak už jsem v předchozím odstavci uvedla, právo na změnu

---

²⁸SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...* s. 75.

²⁹SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...* s. 77.

³⁰SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...* s. 78.

náboženského vyznání spadá do oblasti fora interna a u právnických osob není ani možné hovořit o vnitřním přesvědčení. Náboženské společnosti a církve vznikají, aby sdružovali ty, jež chtějí společně s ostatními projevovat náboženskou víru. Pokud by toto právo bylo přiznáno i právnickým osobám, vyvolalo by to celou řadu obtížně řešitelných právních problémů a zcela by to popřelo původní účel náboženských společností a to projevování stejné víry navenek. Je velmi pravděpodobné, že pokud by došlo ke změně náboženského vyznání právnické osoby, s touto změnou by se neztotožňovali všichni členové a ocitli by se tak vně organizaci církve, jehož učení přijali.

2.3.3. Listina základních lidských práv Evropské unie

Listina základních lidských práv Evropské unie, někdy také nazývána Charta základních práv Evropské unie, byla vyhlášena 7. prosince 2000 na summitu v Nice. Původním záměrem konventu, který byl složen z 56 delegátů pod dohledem předsedy Romana Herzoga, bylo, aby se tento dokument stal základem pro příští evropskou ústavu.

V průběhu roku 2000 se vedly spory o to, jaká váha by měla být dokumentu přiznána. Evropská komise, Evropský parlament a Francie zastávaly názor, že Charta by se měla stát součástí zakládacích smluv Evropské unie, což by umožnilo soudní vymáhání práv, která jsou v ní uvedena. Zatímco katolická církev namítala, že Charta se otevřeně nehlásí ke křesťanským hodnotám, na nichž je většina zemí EU založena, a že je nábožensky neutrální. Svůj názor na Chartu vyjevily též odbory, které požadovaly větší zdůraznění sociálních práv, zatímco severské země usilovaly o prosazení práv na životní prostředí. V souvislosti s množstvím negativních ohlasů a názorovým sporů, právní váha Charty nebyla tedy rozhodnuta. V Nice byla publikována jen jako deklarace.³¹

Ačkoliv Charta není dokumentem právně závazným, tato vlastnost nijak nedegraduje její důležitost, jedná se o dokument, který obsahuje nejširší katalog lidských práv, co se mezinárodní úrovně týče. Její jedinečnost je spatřována nejen v tom, že zakotvuje nová práva, ale má také velmi originální vnitřní strukturu. Zdůrazňuje „*rovné hodnotové postavení všech práv vyjadřujících jednotné pojetí*

---

³¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 210 – 220

*kvalit lidského života, které jednotlivá práva svým obsahem znamenají“.*³² na rozdíl od lpění na klasickém rozdělení lidských práv s dominancí osobnostních a politických práv vůči právům hospodářským, sociálním a kulturním.

Co se ochrany svobody vyznání týče, její ochrana je zaručena v článku 10 společně se svobodou myšlení a svědomí. Svoboda náboženského vyznání je upravena poměrně podobně jako v jiných mezinárodních dokumentech, novinka je zakotvena v odst. 2, kde zaručuje právo na odmítnutí vykonávání vojenské služby z důvodu svědomí.³³

2.4. Právní zakotvení svobody vyznání v ČR

Svoboda náboženského vyznání je zakotvena i v Listině základních práv a svobod, Listina se nestala tzv. hlavou druhou Ústavy ČR, jako tomu bylo u slovenské Ústavy. Ústava ČR však ve článku čl. 3 a 112 vyčerpávajícím způsobem vyjmenovává, které normy jsou součástí ústavního pořádku, a Listina je zde explicitně uvedena. Listina tedy patří do ústavního pořádku a je logické, že je ústavním zákonem, za ústavní zákon ji také označuje i Ústavní soud ve svých nálezech.

Tento ústavní zákon je strukturálně členěn na Preambuli a šest hlav. Již z Preambule je zřetelné, že se hlásí k přirozenoprávním idejím, kde je patrné odhodlání ústavodárce povýšit ochranu lidských práv na světový standard s ohledem na „mezery“ v dobách socialismu. Z Preambule lze vyčíst mnohé demokratické principy, o které se Listina opírá např. neporušitelnost přirozených práv člověka, uznání práv občana, svrchovanost zákona, hodnoty humanismu atd.

Česká republika je založena na principu laického státu, tento pojem vyjadřuje vyvážený vztah mezi státem a církvemi, kde stát je nábožensky neutrální a respektuje nezávislost církví a pokud to není nezbytně nutné, nezasahuje do jejich činnosti.³⁴

Listina ve čl. 2 uvádí, že ČR je založena na demokratických hodnotách a

---

³²ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 201 – 220.

³³čl. 10 odst. 2 Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

³⁴KLÍMA, Karel a kol. Komentář k Ústavě a Listině, 2. Rozšířené vydání. Aleš Čeněk.s.r.o., 2009, s. 1083-1085

nesmí se vázat na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání.³⁵ Z nálezů Ústavního soudu sp. zn. PL ÚS 6/02, 4/2003Sb. vyplývá povinnost akceptace náboženského pluralismu, tzn. zákaz diskriminace ať už negativní či pozitivní projevující se bezdůvodným zvýhodňováním některých náboženství ať už z hlediska tradice či jiných důvodů. Náboženský pluralismus a tolerance vůči jiným náboženstvím je upraven i v dalších člancích a to ve čl. 15 odst. 1 a v čl. 16. Čl. 15 odst. 1 zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, zároveň také přiznává možnost změny svého náboženství či možnost být bez náboženského vyznání. Na základě čl. 16 má každý právo projevovat své náboženství svobodně a to buď sám, nebo společně s jinými. Může tak činit soukromě či veřejně v různých modlitebnách, kde se může účastnit bohoslužeb či provádět náboženské úkony.

Zatímco svoboda vyznání jako taková je z její povahy neomezitelná, jak již Ústavní soud vyslovil v minulosti, je možné omezit výkon této svobody. Takový výkon může být omezen jen zákonem z uvedených důvodů, Listina však tyto důvody neuvádí.

V souvislosti s principy laického státu je jasné, že církve a náboženské společnosti jsou nezávislé na státu, jsou autonomní a pokud se církve omezují jen na spravování svých vnitřních záležitostí, je prakticky nemožné přezkoumávat takové záležitosti před soudy.³⁶ Zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů dále uváděn jako zákon o církvích upravuje postavení církví a náboženských společností, rejstřík registrovaných církví a náboženských společností a zároveň upravuje i působnost ministerstva kultury. Na základě §9-15 mohou vzniknout církve a náboženské společnosti jako právnické osoby po registraci u Ministerstva kultury. Aby mohly vzniknout, je důležité, aby návrh na její vznik obsahoval petici, která čítá podpisy nejméně 3 000 osob, jež se k církvi hlásí a zároveň splňují požadavek občanství ČR nebo se jedná o osoby s trvalým pobytem na území ČR. Církve, které existují po dobu delší než deset let, mohou za současného splnění povinnosti uveřejňování správy o své činnosti žádat o

---

³⁵Čl. 2 odst. 1 Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

³⁶Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/02,4/2003 Sb., Sb. N. u. ÚS Svazek č. 28, nález č. 146, str 295

přiznání zvláštního oprávnění.³⁷ Zvláštním oprávněním se ve světle zákona o církvích rozumí možnost vyučovat náboženství na veřejných školách pouze však jako nepovinný předmět případně si založit vlastní školy, poskytovat duchovní útěchu v rámci ozbrojených sil, pořádat církevní sňatky, zachovávat zpovědní (duchovní) tajemství a v neposlední řadě čerpat finanční prostředky od státu.³⁸

Velice zajímavé je ustanovení čl. 15 odst. 3 Listiny, kde je stanoveno, že „nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním.“³⁹ V minulosti byla vojenská služba prezenční na rozdíl od současné úpravy, kdy je povinnost plnit brannou povinnost jen v době ohrožení státu či v době válečného stavu. Osoby, kterým se plnění branné povinnosti příčí z důvodů jejich svědomí či náboženského přesvědčení, mohou odmítnout tuto povinnost odůvodněným prohlášením, které musí být podáno do 15 dnů od rozhodnutí o schopnosti výkonu vojenské služby. Je však třeba poznamenat, že osoby, které se této povinnosti odmítnout podvolit, jsou povinni pomoci státu jiným způsobem. Zákon se tak chrání před zneužíváním tohoto práva ve snaze vyhnout se vojenské povinnosti.⁴⁰

V souvislosti se svobodou vyznání je velmi diskutovaná problematika transfuze u členů církve Svědci Jehovovi. Ústavní soud se touto problematikou zabýval v nálezu sp. zn. III. ÚS 459/03. Ústavní soud v tomto případě zamítl ústavní stížnost, kterou stěžovatelé napadali usnesení krajského soudu v Ostravě, na základě kterého bylo vydáno předběžné opatření, kterým byl syn stěžovatelů předán do péče Kliniky dětské onkologie Fakultní nemocnice Brno a kterým mu byl ustanoven opatrovník pro řízení. Nezletilému bylo diagnostikováno vysoce zhoubné nádorové onemocnění, jež pokud nebude správně léčeno, může zapříčinit i smrt.

Naději na uzdravení mu poskytovala léčba s možností následné aplikace krevních derivátů, o tomto faktu byli rodiče nezletilého náležitě informováni, rodiče však kategoricky poskytnutí krevních derivátů odmítali s poukazem na jejich příslušnost k uvedené církvi, jelikož si ale byli vědomi nedožírných

---

³⁷ KŘÍŽ, Jakub. Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 72-75

³⁸ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Círky a náboženské společnosti – správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti*. Praha: Leges, 2014, 74-82 s.

³⁹ Čl. 15 odst. 3 Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

⁴⁰ GERLOCH, HŘEBEJK, ZOUBEK, Ústavní systém České republiky, 5. Vydání, Aleš Čeněk, s.r.o., 2013, str. 376-378

následků neposkytnutí krevních derivátů, k léčbě později svolili.

V průběhu léčby se zdravotní stav syna zhoršil a poskytnutí krevních derivátů bylo nevyhnutelné, rodiče však trvali na tom, aby byl jejich syn léčen jen prostředky, kterými bude zmírňována bolest, čímž vystavili své dítě ohrožení života.

Stěžovatelé se domnívali, že výše uvedenými rozhodnutími soudů byla porušena jejich práva garantována čl. 6 odst. 2 Úmluvou o lidských právech a biomedicíně, tím že soudy nebraly v úvahu práva zákonného zástupce, čl. 32. odst. 4 LPS a čl. 9 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, protože bylo dítě odňato proti vůli rodičů bez ohledu na to, že nestrádalo ani nebylo žádným způsobem týrané, čl. 6. odst. 1 Úmluvy a čl. 36 odst. 1 LPS, kdy bylo porušeno právo na spravedlivý proces a čl. 12 odst. 1,2 Úmluvy, kdy nebyl brán na názor dítěte zřetel.

Ústavní soud stížnost přezkoumal, zdali nebyla porušena ústavně garantovaná práva a následně dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná. K případu se vyjadřoval i veřejný ochránce práv z pozice opatrovníka nezletilého pro řízení před Ústavním soudem, který tvrdil, že pokud se rodiče dovolávají práv garantovaných mezinárodními úmluvami a ústavními dokumenty, měly by mít na paměti, že taková práva deklarují především ochranu dítěte a to dítěte, které žije v souladu s civilizační tradicí, a ochranu mají v první řadě poskytovat rodiče. Stěžovatelé však opomíjejí, že primárním právem je právo na život, bez kterého by nebylo možné realizovat práva další.⁴¹

Ve vazbě k náboženské svobodě Ústavní soud uvedl, že na základě čl. 16. odst. 4 „výkon práva lze za určitých podmínek omezit, přičemž podmínky pro to naplněny byly.“⁴² Dále Ústavní soud uvádí, že takový zásah byl v demokratické společnosti nezbytný, tedy „*existovaly pro něj relevantní a dostatečné důvody*“⁴³ a v tomto ohledu ochrana zdraví a života dítěte je zcela relevantním důvodem pro omezení rodičovských práv, jelikož tato hodnota je v systému základních lidských práv prioritní.

Na tomto případě jsem jasně demonstrovala zákonné omezení svobody náboženství v konfliktu s jinými právy, jež požívají větší důležitosti.

---

⁴¹ Nález Ústavního soudu III. ÚS 459/03, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 34, č. 117, s. 223 a násl.

⁴² Nález Ústavního soudu III. ÚS 459/03, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 34, č. 117, s. 223 a násl.

⁴³ Nález Ústavního soudu III. ÚS 459/03, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 34, č. 117, s. 223 a násl.

3. Vztah svobody vyznání k jiným právům⁴⁴

Ačkoliv se může běžnému čtenáři novin a jiných medií zdát, že svoboda vyznání je vždy v konfliktu s jinými lidskými právy, opak je pravdou. Jejich vztah může být i souladný, neboť velmi často chrání stejná práva, stejné zájmy a ve výsledku může ochranu i posilovat. Z toho důvodu budu tuto kapitolu koncipovat nejen na poukázání na konflikty mezi jednotlivými právy a svobodami a svobodou vyznání, ale také na to, jak se vzájemně doplňují. Pod pojmem souběh lidských práv je situace, kdy na jeden skutkový stav lze užít více lidských práv.

Na rozdíl od mezinárodních trestních tribunálů, které se zabývají souběhem trestných činů, Evropský soud pro lidská práva dostatečně nerozpracoval nauku o tom jak posuzovat případy, pokud skutkový stav dopadá na více lidskoprávních skutkových podstat Úmluvy. Soud se zpravidla omezuje jen na konstatování, že k porušení práva došlo ve světle práva jiného a jen zřídkakdy se vyjadřuje k poměru speciality jednoho práva vůči druhému.

Určitá rezignace na výčet porušených práv je více než pochopitelná, neboť z pozice stěžovatele postačuje, že byl porušen alespoň jeden článek Úmluvy a zároveň mu není přičítáno k tíži, pokud došlo k porušení více práv, jelikož z důvodu konzumpce tato práva vedle sebe neobstojí. Ačkoliv tento postup má mnoho výhod, nelze opomenout i jeho nevýhody. Pokud by se soud zabýval souběhem lidskoprávních podstat podrobněji, pravděpodobně by to vedlo k jasnějšímu ozřejmění objektů daných práv a svobod.

Lidská práva a svobody nesou znaky principů a z toho důvodu jejich kolize nevyvolá neplatnost práva či svobody jednoho a platnosti práva a svobody druhé. V případě kolize dvou práv či svobod dochází k poměřování a vyvažování skrz princip proporcionality.

V této kapitole se budu soustředit na vztah svobody vyznání a svobody projevu, práva na vzdělání, práva na soukromí a svobodu sdružovací a shromažďovací.

---

⁴⁴ SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...*, s. 154-156.

3.1. Svoboda projevu

Svoboda projevu je ve všech zásadních dokumentech o lidských právech zařazena do skupiny s právem na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání a práva sdružovacího a shromažďovacího. Důvodem pro řazení do společné skupiny je jejich funkce, kterou zastávají v liberální demokratické společnosti. Co se týče společných znaků svobody vyznání a svobody projevu, obě tyto svobody usilují a zároveň garantují seberealizaci jednotlivce a volnost jeho rozhodování. Na rozdíl od svobody vyznání má však svoboda projevu zásadní vliv na fungování demokratického státu a je tak právem považována za základní pilíř demokratického státu, jelikož v sobě obsahuje právo na názorovou pluralitu a možnost ji projevit.⁴⁵

Svoboda projevu se uplatňuje prostřednictvím mass medií především tiskem a vysíláním ať už televizním či prostřednictvím internetu. V 18. století byly velmi významné hry na jevišti, kde se prezentovaly velmi radikální názory, které vedly až k rozpoutání Francouzské revoluce. V současné době mají velkou sílu sociální média např. Facebook, Twitter a internet jako takový. Prostřednictvím těchto medií je pak svoboda projevu uváděna v činnost a informuje tak občany o všech relevantních informacích ať už na vnitrostátní či mezinárodní úrovni.

Svoboda projevu může být rozlišena podle typů projevů, které jsou jejím prostřednictvím garantována. Nejvyššího stupně ochrany se dostává politickému projevu, který je schopen přinést určitý společenský pokrok. Dále sem řadíme projev vzdělávací a výchovný, nižšího stupně ochrany požívá projev umělecký např. publikace knihy a obchodní např. reklama. Velmi nízkou ochranu pak požívají bulvární media, která informují veřejnost o událostech ze soukromého života celebrit a pornografie. Velmi podobně je možné klasifikovat projevy vztahující se k náboženství, je však nutno poznamenat, že i projevy vyjadřující nesouhlasné stanovisko či názor na náboženství požívají také ochranu svobody projevu. Poněkud komplikovanější situace je v případě blasphemie neboli blasfemie⁴⁶, hanobení vyznání a nenávislného projevu. Jednotlivě se jim budu věnovat v následujících kapitolách. U těchto třech kategorií je velmi důležité, aby se pečlivě hodnotil způsob, kterým mohlo být zasaženo do náboženské svobody,

---

⁴⁵ BARENDT, Eric a kolektiv, *Media law: Text, Cases and Materials*. Pearson:2013, s. 81-84

⁴⁶ Rouhání, http://slovník-cizich.slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=blasfemie

jaké následky by mohl daný projev způsobit, míru závažnosti daného zásahu do uvedené svobody a dále jestli postihne pouze jednotlivce či celou skupinu.⁴⁷

Svoboda projevu nechrání jen pozitivní výroky, chrání i výroky kritické i takové, které mohou způsobit pozdvižení a pobouření. Ochranu svobody projevu tak mohou požívat i ti, kteří kritizují různé praktiky náboženských společenství či jejich představitelů. Pokud by tomu tak nebylo, novináři ani laická veřejnost by nemohli kritizovat např. postoj papeže Benedikta XIV. k prezervativům a problematice šíření AIDS. Papež prohlásil, že problém není možné řešit jen pouhým rozdáváním prezervativů, naopak situaci to ještě zhoršuje. Katolická církev prohlašuje, že sexuální abstinence před uzavřením manželství a následné věrnost jsou prevencí HIV/ AIDS nikoliv kondomy.⁴⁸

Kritika by však neměla dosahovat takové intenzity, aby nějakým způsobem byla schopna ohrozit či narušit svobodu vyznání jako takovou.

3.1.1. Blasfemie

Je velmi obtížné nalézt obecnou definici blasfemie, neboť taková definice je vždy závislá na kulturních rozdílech daného státu projevující se ve vnitrostátní právní úpravě, které klasifikovaly či klasifikují blasfemii jako trestný čin. Obecně řečeno, je možné za blasfemii považovat extrémně hrubou urážku boha nebo něčeho posvátného. Ochrany zde nepožívají primárně jednotlivci jakožto vyznavači určitého náboženství, ale chrání se zde především náboženské a posvátné myšlenky. Toto téma je velmi sporné a diskutabilní a z tohoto důvodu je ponecháno na vůli daného státu, aby blasfemii případně označil jako trestný čin a určil tak zároveň i její skutkovou podstatu.

Z mého pohledu se mi jeví penalizace blasfemie jako naprosto zastaralá a i poněkud nelogická, jelikož dříve byl tento institut užíván především k prosazení jednotného náboženství na daném území. V souvislosti s množstvím církví a náboženských skupin je velmi obtížně uchopitelná trestnost výše uvedeného činu. Např. ve Velké Británii přestala být trestným činem od roku 1967 a stala se jen přestupkem proti common law. Blasfemie byla vnímána spíše v souvislosti

---

⁴⁷ BARENDT, Eric a kolektiv, *Media law: Text, Cases and Materials*. Pearson:2013, s. 85

⁴⁸ Homosexuálové budou protestovat proti postoji papeže ke kondomům. LIDOVKY.CZ [online]. 2009, 23. září [cit. 4. ledna 2015]. Dostupné na www.lidovky.cz/homosexualove-budou-protestovat-proti-postoji-papeze-ke-kondomum-1fb-/zpravy-domov.aspx?c=A090923_190233_In_domov_mev

s křesťanským náboženstvím, což vedlo k neúspěchu např. v případě *R. v. Chief Metropolitan Stipendiary Magistrate, ex parte Choudhury*, jelikož v tomto případě se jednalo o rouhání vůči islámu.⁴⁹

V souvislosti s touto problematikou je velmi zajímavý případ Otto Preminger Institut proti Rakousku. V roce 1985 Otto Preminger zveřejnil svůj záměr o promítání filmu *Das Liebeskonzil* od Wenera Schroetera. Autor této hry byl v Německu v roce 1895 shledán vinným za trestný čin proti náboženství. Film vycházel z předpokladu, že syfilis byl božím trestem za cizoložství a hříšnost v čase renesance, absurditu tohoto předpokladu demonstroval i na tom, že boha znázornil jako karikaturu, neschopného starce, a Ježíše Krista jako matčina mazánka vyznačující se nízkou inteligencí, neopomenul ani Pannu Marii, která vystupovala jako dozorce, který ďáblu vnukl myšlenku syfilidu jako trestu. Ďábel vyslal svou dceru, aby sexuálním stykem šířila syfilis především s nejvyššími autoritami církve.⁵⁰

Ještě předtím než byl film vysílán, byl stažen z distribuce a jeho vysílání bylo rakouskými úřady zakázáno, jelikož obsah filmu by mohl ranit náboženské citění člověka běžné úrovně citlivosti. Otto-Preminger-Institut podal stížnost u Evropského soudu pro lidská práva z důvodu porušení práva na svobodu projevu garantovanou čl. 10 Úmluvy. Evropský soud potvrdil rozhodnutí rakouských institucí, neboť neshledal porušení čl. 10 Evropské úmluvy o lidských právech.

Soud prohlásil, že rakouské orgány postupovaly v souladu s výše uvedeným článkem, zásah do práva na svobodu projevu byl nezbytný v demokratické společnosti, neboť má chránit ostatní, kteří mají právo, aby nebylo bezdůvodně uráženo jejich náboženské citění. Rakouské soudy nepovažují tento film za umělecké dílo ani za dílo, které by mohlo přispět k politické debatě, jež by vedla k pokroku v oblasti lidských zdrojů a jeho jediným cílem bylo zesměšnění náboženství a jeho urážka.⁵¹

Dle mého názoru svoboda projevu neslouží jen k projevování věcí líbivých a nepobuřujících, záleží na daném čtenáři či divákovi, aby si utvořil názor sám. Je třeba si uvědomit, že to co uráží jednoho, nemusí automaticky urážet druhého. Budoucnost zpráv a umělecké tvorby byla vytvářena i prostřednictvím

---

⁴⁹ KEARNS, Paul. *The uncultured God: Blasphemy Law's reprieve and the art Matrix*, European Human Rights Law Review 5 (2000), 512

⁵⁰ Rozsudek ESLP ve věci Otto-Preminger-Institut proti Rakousku, ze dne 20. 9. 1994, stížnost č. 13470/87

⁵¹ Rozsudek ESLP ve věci Otto-Preminger-Institut proti Rakousku, ze dne 20. 9. 1994, stížnost č. 13470/87

provokativních děl, což mělo často i velmi pozitivní výsledek, společnost se tak stala mnohem tolerantnější a přístupnější novým věcem. Je třeba také uvážit to, že film měl být promítán pouze dospělému publiku, tím pádem by nebyla ohrožena mravní výchova nezletilých dětí, a na povahu filmu byl divák upozorněn předem prostřednictvím plakátů.

Je velmi překvapivé, že ve 20. století bylo vyneseno takové rozhodnutí, jelikož společnost by reagovala pravděpodobně mnohem smířlivěji než v 19. století, kdy byl autor hry odsouzen za trestný čin proti náboženství. Dle mého názoru by velmi přísným požadavkům na uměleckou hodnotu a umělecký přínos nevyhověla většina filmů v té době běžně promítaných nemluvě o pornografických filmech.

Asi nejaktuálnější případ ve spojitosti s blasfemií, je střelba ve francouzském satirickém týdeníku Charlie Hebdo. Tento útok je považován za nejbrutálnější útok ve Francii od roku 1961, kdy pravíkoví radikálové vyhodili vlak do povětří, přičemž tak zabili 28 lidí. Týdeník Charlie Hebdo se striktně vymezuje proti náboženství a je levicově orientovaný. Už v minulosti byla jejich redakce terčem žhářského útoku a hacknutí jejich webu, předchozí útok byl reakcí na karikaturistické znázornění proroka Mohameda.

Dne 7. ledna 2015 okolo 11:30 dopoledne zaútočil na redakci výše zmíněného magazínu Saïd and Chérif Kouachi za použití granátometu a pušky. Po vtrhnutí do budovy začali střílet a jejich střelba si vyžádala smrt 12 lidí a 10 zranila. V průběhu útoku zazněla věta *Allahu Akbar*⁵², dalším důkazem, který nasvědčoval, že se jedná o nábožensky orientovaný útok, bylo to, že jeden z útočníků ušetřil reportérku Sigolène Vinson s odůvodněním, že ji nezabije, protože je žena a zároveň ji řekl, aby si přečetla korán. V průběhu útoku také bratři Kouachiovi prohlásili, že jsou tu proto, aby pomstili proroka Mohameda.

Dne 9.1 2015 byli po rozsáhlém pátrání pachatelé zastřeleni, když se je snažili ozbrojené síly francouzské policie zatknout. V průběhu obklíčení podezřelých prohlásily francouzské úřady, že zde byla spojitost mezi útokem na redakci a střelbou v Montrouge. Po střelbě v Montrouge, která se uskutečnila dne 8. ledna 2015, si vzal Coulibaly, střelec, několik lidí jako rukojmí v nedalekém košer supermarketu a hrozil jejich smrti, pokud policie nevyhoví jeho požadavku na propuštění bratrů Kouachio. V okamžiku, kdy Coulibaly poklekl k večerní modlitbě, ozbrojené složky ho zastřelily a osvobodily rukojmí, čtyři rukojmí však

---

⁵²Alláh je velký

tento útok nepřezili.⁵³

Útok na redakci Charlie Hebdo vyvolal obrovský zájem medií a politických špiček, miliony lidí vyjádřili podporu a soucit s rodinami obětí a odsoudili tento brutální útok ať už prostřednictvím sociálních sítí slovy „*Je suis Charlie*“⁵⁴ nebo jinak. Zatímco přes 50 lidí, kteří otevřeně podpořili Charlie Hebdo útok byly zatčeni a 12 z nich byli odsouzeni k několika měsícům ve vězení.

Francie se v reakci na tento útok rozhodla vyčlenit 400 000 000 eur na zlepšení bezpečnostních opatření.⁵⁵ Jedním ze způsobů jak varovat francouzské obyvatelstvo před radikály bylo také spuštění nové webové stránky, kde pomocí piktogramů je znázorněn proces radikalizace. Je však nutno podotknout, že mnohé obrázky vyvolaly spíše úsměv, radikála je podle tohoto webu možné poznat také podle toho, že nejí bagety. Jeden z uživatelů kritizující tento web, poznamenal, že kampaň nedává vodítka jak poznat radikála ale spíše nezaměstnaného člověka.⁵⁶

3.1.2. Zákaz diskriminace při realizaci svobody projevu

Důležitost významu práva na svobodu projevu a zákazu diskriminace je zejména fakt, že tyto dvě práva jsou či byla v totalitních režimech nejčastěji porušována a mnohdy i opomíjena celkově. Ačkoliv se může zdát, že tyto dvě práva sledují tytéž cíle a je takřka nemožné, aby byla ve vztahu konfliktu, opak je pravdou. Naopak situace, kdy zájem jedince je v rozporu s hodnotami, které chrání právo, není žádnou výjimkou.

Lze zde tak spatřovat dvě úrovně této nesnáze a to diskriminační jednání vůči jednotlivci při uplatňování jeho práva na svobodný projev a svoboda projevu, která se projevuje diskriminačním způsobem vůči jiné osobě nebo skupině osob. V této dvojdielnosti lze tak jasně vidět neabsolutní povahu těchto práv. Poučkou může být v případě nejasností výrok amerického soudce Nejvyššího soudu Olivera W. Holmese, že „*svoboda projevu nechrání člověka, který v divadle*

⁵³ Charlie Hebdo attack: Three days of terror. BBC NEWS [online]. 2015, 14. ledna [cit. 9. února 2015]. Dostupné na <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>

⁵⁴ Já jsem Charlie

⁵⁵ Kolik stojí bezpečí Francie: Vláda dá na boj s terorem 400 milionů eur. LIDOVKY.CZ[online]. 2015, 20. ledna [cit. 9. února 2015]. http://www.lidovky.cz/kolik-stoji-bezpeci-francie-vlada-da-na-boj-s-terorem-400-milionu-eur-1c7-/zpravy-svet.aspx?c=A150120_105915_ln_zahranici_msl

⁵⁶ Terorista nejí bagety. Francouzská vláda radí, jak poznat radikály. LIDOVKY.CZ[online]. 2015, 1. února [cit. 9. února 2015]. http://www.lidovky.cz/terorista-neji-bagety-francouzska-vlada-radi-jak-poznat-radikaly-phy-/zpravy-svet.aspx?c=A150201_163141_ln_zahranici_mmu

nepravdivě zvolá, hoří a způsobí tak paniku.“⁵⁷

K diskriminaci založené na náboženství dochází nejčastěji v pracovněprávních vztazích, nejinak tomu bylo v případě Tuomo Konttinen proti Finsku.⁵⁸ Stěžovatel, adventista sedmého dne, podle tradic svého náboženství odmítl pracovat o šabatu, který začíná v pátek západem slunce. V zimě, kdy se stmívá dříve, ukončil svou práci ještě před stanoveným koncem směny. Na základě takového chování byl propuštěn ze zaměstnání.

Stěžovatel namítal, že s ním bylo zacházeno diskriminačním způsobem, jelikož dnem pracovního klidu je ve Finsku neděle a ti, kteří světí neděli, jako den pracovního klidu, jsou zvýhodňováni oproti těm, kterým náboženská tradice přikazuje světit dny jiné. Tím pádem se cítil nejen diskriminován z důvodu náboženství, ale zároveň pocíťoval, že mu bylo upřeno právo na svobodu projevu náboženského vyznání. Dle názoru Komise však stěžovatel neunesl důkazní břemeno, že s ním bylo zacházeno odlišně než s jinými. Komise sice uznala, že na základě finských předpisů je dnem pracovního klidu neděle, zároveň však poukázala na fakt, že finské předpisy neobsahují žádné ustanovení, které by umožňoval výběr dne pracovního klidu z hlediska příslušnosti k náboženství.

3.1.3. Hate speech – nenávistný projev

Přestože pojem hate speech nemá oporu v žádné mezinárodní úmluvě, právní věda ho hojně užívá a označuje tak projev, „*jehož cílem je ponížit, vyvolat diskriminaci, nenávist nebo násilí proti jednotlivci nebo skupině osob, právě na základě jejich osobnostních charakteristik.*“⁵⁹ V souvislosti s nenávistným projevem se velmi často cituje ustanovení čl. 1 odst. 1 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, které stanovuje, co je považováno za diskriminační chování. V českém právním řádu se tento trestný čin vyskytuje v §356 Trestního zákoníku jako trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Takový čin páchá ten, který podněcuje k nenávisti vůči danému náboženství nebo vůči jeho příslušníkům.⁶⁰

---

⁵⁷JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel, *Svoboda projevu Demokracie, rovnost a svoboda slova*, 1. Vydání, Auditorium, 2007, s. 19

⁵⁸ Rozhodnutí EKLP ve věci Tuomo Konttinen proti Finsku, ze dne 3. 12. 1996, stížnost č. 24949/94

⁵⁹JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel, *Svoboda projevu Demokracie, rovnost a svoboda slova*, 1. Vydání, Auditorium, 2007, s. 22

⁶⁰§356 Trestního zákoníku, zákon č. 40/2009

Mezi projevy, které sice útočí na určitou skupinu jednotlivců či jednotlivce samotného, ale stále je chráněn svobodou projevu, a projevy, které kvůli svému násilnému charakteru této ochrany pozbývají, jsou velmi jemné a v mnohých případech velmi obtížně rozeznatelné odlišnosti. Evropský soud pro lidská práva se těmito odlišnostmi zabývá ve své judikatuře, přičemž ve svých rozhodnutích musí vycházet z kontextu jednotlivého případu a pružně reagovat na změny, které se udály ve společnosti.

Co se týče České republiky, judikatura Ústavního soudu není nikterak bohatá, aby se judikatura dala označit za zřetelnou a zaujímavější pevné stanovisko ohledně podmínek užívání práva na svobodný projev v souvislosti s nenávistným projevem.

Na následujících dvou případech se vynasnažím demonstrovat výše uvedené rozdíly mezi projevy za užití judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

V případě *Norwood proti Director of Public Prosecutions*⁶¹ příslušník *British National Party* vyvěsil v okně plakát, na kterém bylo zobrazeno hořící Světové obchodní centrum s přeškrtnutou hvězdou a půlměsícem s popiskem *Islam out of Britain – Protect British people*⁶². *Norwoodovo* chování bylo posouzeno jako hanlivé, urážející a schopné obtěžovat jak muslimy, tak nemuslimy.⁶³ *Norwood* se hájil tím, že plakát nebyl schopen způsobit výše uvedené a ani to nezpůsobil a dále, že žádný muslim či kdokoliv jiný si nestěžoval na vyvěšený plakát. Příklad byl projednáván i u Evropského soudu pro lidská práva, kde byla *Norwoodova* (stěžovatelova) stížnost zamítnuta, jelikož útok proti muslimům a jejich generalizace jako teroristů se neslučuje s hodnotami vyjádřené v Úmluvě, jakými jsou tolerance, zákaz diskriminace a míru. Evropský soud tento projev označil za projev podněcující k náboženské nenávisti a takový projev není hoden požívat ochrany svobody projevu.

---

⁶¹ Rozhodnutí EWHC ve věci *Norwood proti Director of Public Prosecutions*, dne 30.7.2003, EWHC 1564

⁶² Přeloženo autorem: Pryč s islámem, chraňte Brity.

⁶³ HARE, Ivan. *Crosses, crescents and sacred cows: criminalising incitement to religious hatred*, Public law, 2006, s. 523; přístupné na <http://login.westlaw.co.uk.ergo.glam.ac.uk/maf/wluk/app/document?&srguid=i0ad82d080000014bc1427e8905e80a77&docguid=IF0CFC1D00D4A11DB9253D431BB978268&hitguid=IF0CFC1D00D4A11DB9253D431BB978268&rank=16&spos=16&epos=16&td=160&crumb-action=append&context=20&resolvein=true>

Zatímco v případě Gunduz proti Turecku⁶⁴ představitel islámské sekty během živého televizního vysílání projevil svůj nesouhlasný názor na demokracii, současně obhajoval právo šaría a následně prohlásil děti narozené rodičům, kteří uzavřeli pouze civilní sňatek, za nelegitimní. Turecko prohlásilo, že opatření, které byly vůči němu přijaty, jsou za nezbytné v demokratické společnosti.

S tímto postojem se neztotožňoval Evropský soud a vyhověl stěžovateli, neboť porušení stěžovatelova práva na svobodu projevu nebylo založeno na dostatečných důvodech. Současně uvedl, že chování, které by mělo iniciovat, šířit či schvalovat nenávist založenou na netoleranci, nepožívá ochrany svobody projevu, avšak v tomto případě k výše uvedenému způsobu chování nedošlo. Obhajoba šaría bez současného podněcování k násilí nenese znaky nenávistného projevu.

Na tomto případě je jasně vidět, že i přestože projev je neslučitelný s hodnotami Úmluvy, nelze ho vždy označit za nenávistný, neboť nepodněcuje k nenávisti.

3.2. Právo na soukromí

Právo na soukromí jakožto předmět přirozeného práva je zakotveno v čl. 10 Listiny základních lidských práv a svobod a dále je rozvedeno jinými dílčími zákony, jako je např. občanský zákoník. V Listině je uvedena jen garance práva jako takového, avšak není stanoveno, co je obsahem tohoto práva či za jakých podmínek může být omezeno. To dále rozvádí občanský zákoník, který stanovuje, že nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod.⁶⁵ Dále rozvádí, co si lze pod pojmem soukromí představit, je to např. právo na nenarušování soukromých prostor, sledování soukromého života a současného pořizování záznamu o soukromém životě jiného ani nezpřístupnění takového záznamu třetí osobě.

Ustanovení tohoto zákona chrání také písemnosti osobní povahy, ať už se jedná o běžnou korespondenci, výpisy z účtu či telefonní hovory.

Právo na ochranu soukromí je garantováno také v mezinárodních smlouvách,

---

⁶⁴Rozsudek ESLP Gunduz proti Turecku, ze dne 14.6.2004, stížnost č. 35071/97

⁶⁵LAVICKÝ, Petr a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s.510-524

kterými je Česká republika vázána, jako je např. čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech či čl. 17 Listiny základních práv EU. Nema­lý význam má i čl. 8 Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod v souvislosti s rozhodováním Evropského soudu pro lidská práva, zde je však nutné říci, že o porušení čl. 8 a čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech se bude jednat, pokud došlo k zásahu orgánu veřejné moci např. nesplnění zákonných požadavků pro domovní prohlídku a nikoliv o zásahy provedené osobami soukromými, které by mohly narušit tyto články např. sledováním osoby.

V demokratickém právním státě je ochrana soukromí nutná ve vztazích k jiným subjektům práva, protože je fakticky nemožné, aby subjekt rušil své právo sám. Lze říci, že bez patřičné ochrany práva na soukromí, by se nedalo hovořit ani o svobodě, pokud by se např. člověku neoprávněně zasáhlo do jeho obydlí, do místa, kde se cítí nejbezpečněji, jedná se o velký zásah do intimity člověka jako takové. Druh zásahu není důležitý, může to být např. instalace kamer kvůli získání informací o celebritách, paparazzi vnikající na soukromý pozemek atd.

Ačkoliv se pojem soukromí zdá poměrně jasný a srozumitelný, není právní řádem definován a dokonce ani mezinárodní smlouvy nenapomáhají k přesnému vymezení tohoto pojmu. Určitým vodítkem mohou být ustanovení občanského zákoníku, které demonstrativním výčtem vymezují jednotlivé skutkové podstaty zásahu do soukromí člověka. Soukromí člověka se kryje asi s nejširším právem v demokratické společnosti a to právem na rozhodnutí o vlastním sebeurčení, které je v občanském zákoníku vymezeno v § 3 odst. 1 následovně: „*Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.*“⁶⁶

Za zmínku zcela jistě stojí rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy, která právem na soukromí rozumí oprávnění člověka žít svůj vlastní život podle svého rozhodnutí s minimálními vnějšími zásahy. Soukromí člověka se v mnoha případech prolíná s jinými osobnostními právy jako je např. právo na ochranu psychické a fyzické integrity člověka, ochrana cti, dobré pověsti, důstojnosti... Co se týče ochrany cti, je čest člověka považováno jako taková speciální užší ochrana práva na soukromí.

---

⁶⁶§3 odst. 1 Občanský zákoník

Současně s pojmem ochrana soukromí se vyskytuje i pojem ochrana soukromého života, tohoto pojmu je užito jak v Listině, tak i v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Tento pojem je nejčastěji chápán v širším rozsahu než soukromí, což však nenasvědčuje tomu, že by v Listině byla poskytována ochrana více právům v souvislosti s právem na soukromí než v občanském zákoníku.

V případě Úmluvy se tohoto pojmu užívá, jelikož pod něj byly podřazeny i takové osobnostní hodnoty, které nejsou v Úmluvě samostatně upraveny. Opětovně jako u pojmu soukromí chybí u pojmu soukromý život legální definice, absence legální definice není žádným opomenutím, Evropský soud pro lidská práva uvádí, že nepovažuje za nezbytné vymezit pojem soukromý život a to z toho důvodu, že pokud má být člověku daná určitá volnost v soukromém životě, bylo by poněkud nelogické vymezovat co všechno, lze pod pojem soukromý život podřadit. Vymezil však určitá východiska pro vymezení daného pojmu: *„obydli člověka a jiné prostory, soukromou sféru člověka v rámci veřejných prostor; interní informace o člověku a sociální a ekonomické vztahy včetně rodinného života.“*⁶⁷

S právem na soukromí úzce souvisí také právo na ochranu rodinného života. V kontextu s právem na ochranu rodinného života se dostáváme až do sféry svobody vyznání. Tento vzájemný vztah se projevuje především u přistěhovalců, kteří kladou důraz na náboženskou a sociální integritu v rámci jiné pro ně odlišné společnosti. Právě u přistěhovalců může v souvislosti s jinými nároky a pojetím soukromí a rodinného života vznikat mnoho konfliktů. Typickým příkladem může být obecně známý problém zahalování muslimských žen ve Francii. Muslimky totiž často zastávají názor, že pouze část těla může být odhalena na veřejnosti, zatímco jiné mohou být odhaleny pouze v soukromí jejich domova.

V souvislosti s touto problematikou Evropa prodělala mnoho, troufám si říci, převratných změn. Zatímco na počátku 20. Století by se snad málokdo pozastavoval nad zahalením vlasů, typickým příkladem může být tradiční moravský kroj, kdy vdané ženy nosily čepce zakrývající vlasy, aby reflektovaly změnu svého stavu ze stavu svobodného na stav vdaný. V dnešní době však panuje názor, že zahalení vlasů je jakási forma útisku znevažující ženy a

---

⁶⁷LAVICKÝ, Petr a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. Vydání, Praha: C. H. Beck,2014, s.510-524

poukazující na nerovné postavení žen ve společnosti.

Podrobněji se této problematice věnuji v kapitole 4. Náboženství a symboly, kde zmiňuji i velmi diskutovaný francouzský zákon o zákazu zahalování.

Dalším konfliktem mezi právem na respektování práva soukromí a svobodou vyznání může být případ, kdy se věřící nechová způsobem, který je od něj vyžadován v souvislosti s vyšším morálním standardem jeho víry, typicky se bude jednat o manželství s bezvěrci či jinověrci, rozvodu či otázce sexuální orientace.

Ukázkovým případem netolerance vůči jinověrcům je případ vraždy v Srinagaru v Indii.⁶⁸ Hinduista Rajneesh si vzal muslimku Ameenu, která si po svatbě změnila jméno na Anchal Sharma. Měsíc po svatbě byl Rajneesh odvezen Kašmířskou policií do Srinagaru, aby podal vysvětlení. Policie nezdala do spisu jeho jméno, ale jméno jeho bratra, pravděpodobně aby vyvolala zmatek a skryla jeho opravdovou identitu. Později byl násilím zavlčen do auta s dekou přes obličej, aby neměl ponětí, kam ho vezou. Na místě, kam byl odvezen, byl brutálně mučen. Následně ho policie našla oběšeného v cele v Srinagaru a celý případ uzavřela jako sebevraždu.

Vdova po Rajneeshovi vinila z tohoto činu svého otce, který si vraždu jejího chotě naplánoval, neboť nesouhlasil s výběrem muže své dcery ani s rozhodnutím konvertování k hinduismu. Anchal Sharma tvrdila, že její otec zneužil svého vlivu, jehož požíval, protože pracoval v jednom oddělení policie v Srinagaru. Tento případ vyvolal řadu nevole i v Indii, vdova namítala, že policie se dopustila mnoho procesních chyb, které pomohly domnělým spolupachatelům uprchnout a mnoho potřebného důkazního materiálu bylo ztraceno či zničeno. Do dnešního dne nebyl dopaden pachatel tohoto činu.

V Indii mnoho významných muslimů zahrnujících i politické špičky dávají přednost hindským dívkám, ale nikdy by nedopustili, aby si jejich dcery vzaly hinduistu. Zatímco muslimské ženy si nesmějí vzít hinduistu, pokud se nechtějí vystavit obecnému opovržení a vyvolat honor killing, vraždu ze cti.

---

⁶⁸Rajneesh Sharma Death Case, Govt maintaing silence, Hindu minorities insecure in J&K: Anchal Sharma (widow of Rajneesh). LAWYERSCLUBINDIA [online]. 2010, 21. března [cit. 12. Února 2015]. http://www.lawyersclubindia.com/forum/Ex-Muslim-Hindu-widow-seeks-justice-for-her-murdered-Hindu-h-11394.asp#.VPRvgXyG_Eg

3.3.Právo na vzdělání

Právo na vzdělání se svobodou vyznání přímo souvisejí, protože pokud by nebylo možné náboženské učení předávat dále, svoboda vyznání by neměla příliš smysl. Z toho důvody normy upravující tuto problematiku předpokládají, že rodiče budou děti vést k náboženství. Nelze však říci, že toto právo nadměrně normy neomezují, právě naopak. Vymezují prostor, ve kterém se rodiče mohou pohybovat, jelikož zákonodárci jsou si vědomi, jaký vliv to může mít na budoucí vývoj občanů a mnohdy se zcela nepokrytě snaží, aby byly naplněny politické a společenské cíle jejich oproti cílům rodičů.

Tato problematika je přímo řešena Dodatkovým protokolem k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a svobod v čl. 2. Je v ní explicitně stanoveno, že *„při výkonu jakýchkoliv funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektováno právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filosofickým přesvědčení“*.⁶⁹ Prvotním účelem tohoto článku bylo, aby děti nebyly nuceny podrobit se náboženskému vyučování, které by bylo v přímém nesouladu s náboženským a filosofickým přesvědčení jejich rodičů.

Poněkud zvláštním se může zdát pojem „filosofické přesvědčení“. K tomuto pojmu soud vyslovil názor ve věci Campbell a Cosans proti Spojenému království⁷⁰. V tomto případě stěžovatelky nesouhlasily s použitím tělesných trestů proti jejich dětem, neboť se to přičilo jejich filosofickému přesvědčení. Soud pak za filosofická přesvědčení označil ta přesvědčení, která *„jsou hodna respektu v demokratické společnosti a nejsou neslučitelná s lidskou důstojností“*.⁷¹ Názor ohledně nesprávnosti použití tělesných trestů tak byl následně uznán jako filosofické přesvědčení.

Právo na zajištění výchovy a vzdělání je přiznáno zvláštnímu subjektu a to rodiči dítěte. Stejně postavení jako rodič dítěte mají i ti, kteří získali rodičovskou odpovědnost na základě jiného právního vztahu, jedná se také o případy adopce. Právo, které vyplývá ze čl. 2, je nedílnou součástí rodičovské odpovědnosti a z toho důvodu není možné, aby toto právo vykonávali ti, jež byli rodičovské

---

⁶⁹Čl. 2 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

⁷⁰Rozsudek ESLP ve věci Campbell a Cosans proti Spojenému království ze dne 25. 2. 1982, stížnost č. 7511/76 a 7743/76

⁷¹Rozsudek ESLP Campbell a Cosans proti Spojenému království ze dne 25. 2. 1982, stížnost č. 7511/76 a 7743/76

odpovědnosti zbaveni soudním rozhodnutím.

Toto právo může vykonávat jen fyzická osoba. Ačkoliv se může na první pohled zdát, že dítě jakožto příjemce tohoto práva je v daném právním vztahu oprávněným, judikatura Evropského soudu pro lidská práva dokazuje opak. Dítě tak nemůže mít námitku kvůli tomu, že nebylo vychováno v souladu s náboženským a filosofickým přesvědčení jeho rodičů.

Na druhou stranu to neznamená absolutní vůli rodičů v zajišťování výchovy v souladu s jejich náboženskou či filosofickou tradicí. Šetří se zde právo dítěte na svobodnou volbu náboženství, toto vyplývá z několika rozhodnutí např. Angeleni proti Švédsku⁷² či Valsamis proti Řecku⁷³, kdy byly jako stěžovatelé nezletilé děti. Pravděpodobně to ale bude mít vliv spíše u dětí, jejichž věk je blízký věku zletilosti.

Co se týče vztahu státu a rodiče ohledně svobody vzdělávání v duchu náboženského a filosofického přesvědčení rodičů, stát je povinen respektovat právo rodičů na to, jakým způsobem bude vzdělání zajištěno souladně s jejich přesvědčením. Ohledně pojmu, který má označovat závazek státu a rodičů, se vedla dlouhá debata. Pojmu respektovat byla dána přednost před pojmem brát ohled na, protože z něj není patrný procesní požadavek a mohla by tak vzniknou situace, kdy stát sice bere ohled na přesvědčení rodičů, ale může také jít proti němu. Tento pojem tak nezahrnuje jen obligaci státu, že se zdrží určitého nežádoucího jednání či zásahu ale také „závazek k pozitivnímu jednání.“⁷⁴ Tento závazek však nelze chápat tak, že stát je povinen zajistit, aby vyučování probíhalo v souladu se všemi náboženskými a filosofickými přesvědčeními.⁷⁵

V případě Graeme proti Spojenému království⁷⁶ bylo výslovně uvedeno, že není možné, aby na státu bylo spravedlivě požadováno, aby státní vzdělávací programy byly poplatné všem náboženským a filosofickým přesvědčením. Z toho plyne řešení, že pokud rodiče nesouhlasí s vyučováním na veřejných školách, mohou využít škol soukromých anebo svému dítěti poskytnout domácí vzdělání. Stát má v tomto případě jen povinnost zajistit, aby takové formy výuky dosahovaly alespoň stejné úrovně jako školy, které nabízí on sám.

Nejčastější konflikt ohledně práva rodičů zakotvené v čl. 2 Dodatkového

---

⁷²Rozhodnutí EKLP ve věci Angeleni proti Švédsku, ze dne 3. 12. 1986, stížnost č. 10491/83

⁷³Rozsudek ESLP ve věci Valsamis proti Řecku, ze dne 18. 12. 1996, stížnost č. 21787/93

⁷⁴SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...*, s. 118.

⁷⁵SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...*, s. 118

⁷⁶Rozsudek ESLP ve věci Graeme proti Spojenému království, ze dne 5. 2. 1990, stížnost č. 13887/88

protokolu nastává v oblasti veřejného školství. Zásadním případem v této problematice je věc Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku⁷⁷ Stížnost byla podána třemi manželskými páry, kteří nesouhlasili s povinnou sexuální výchovou ve veřejných školách, která se přímo dotýkala jejich dětí. Sexuální výchova byla do roku 1970 jen předmětem volitelným, na základě reformy však byly její jednotlivé části rozděleny do více předmětů povinných. Stěžovatelé s touto reformou nesouhlasili a namítali, že sexuální výchova může vyvolávat etické otázky a z toho důvody by raději zajistili tuto výchovu sami. ESLP nejprve uvedl, že účelem čl. 2 je, aby byla zaručena pluralita ve vzdělání, neboť pluralita je zásadním prvkem pro udržení demokratické společnosti. Výše zmíněná pluralita je v demokratické společnosti nezbytná už z toho důvodu, že pokud je dítěti zprostředkováno více informací, které jsou však podrobeny kritickému zhodnocení a bez toho, aby byl dítěti podsouván názor jako jediný platný a správný, pomáhá to dítěti stát se tolerantnějším.

Dále vyvrátil stanovisko dánských orgánů, že rodiče mají možnost pouze nevystavovat své děti výuce náboženství a stanovil, že povinností státu je pouze respekt náboženského či filosofického přesvědčení rodičů. To však nepřikazuje státu, aby do učebních osnov zahrnul poznatky, které jsou filosofické či náboženské povahy a není možné, aby rodiče s poskytováním poznatků nesouhlasili, jelikož by mohlo být narušeno právo dítěte na vzdělání jako takové. Co se týče uvedené stížnosti, nebyla shledána jako důvodná, neboť v rámci výuky sexuální výchovy nebyli žáci nabádáni k určitému sexuálnímu chování, jež může být nebezpečné pro jejich zdraví, budoucnost, nebo které by se dalo charakterizovat jako obscénní. Naopak se jednalo o prostředek zajištění veřejného zájmu, neboť účelem byla lepší informovanost žáků o rizikovém chování a s ním spojenými pohlavními chorobami, nemanželské děti...

Ve výše uvedeném případě je znázorněn jen požadavek na ochranu před indoktrinací, což však může být poněkud zmatečné, neboť soud nejprve neuznal názor dánské vlády na ochranu dle čl. 2 týkající se jen výuky náboženství, později však přiznal, že indoktrinace není přípustná, tento úsudek se však v běžném životě nebude vztahovat snad na nic jiného než je výuka náboženství či filosofie jako toho jediného správného náboženství.

---

⁷⁷Rozsudek ESLP ve věci Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku, ze dne 7. 12. 1976, stížnost č. 5095/71, 5920/72, 5926/72

Tento názor je patrný i v pozdější judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Z judikatury lze vysledovat, že jsou kladeny jiné nároky na veřejné školy a na veřejné církevní školy. Tento argument je poměrně logický, neboť je na svobodné vůli rodiče případně dítěte, jakou školu bude dítě navštěvovat.

V necírkevní škole je pochopitelné a ospravedlnitelné, že učitelé budou omezeni ve svobodě projevit své náboženské a filosofické přesvědčení z důvodu respektování jiného přesvědčení rodičů dětí. Tento závěr je racionální už z toho důvodu, že děti stráví ve škole mnoho času a míra ovlivnitelnosti je dána jak množstvím času, jež jsou děti povinné ve škole strávit, tak i věkem dítěte, které je mnohem snáze náchylné k ovlivnění prostřednictvím učitele jako autority, jelikož u dítěte není ještě plně vyvinuto kritické myšlení.

3.4. Svoboda shromažďovací a sdružovací

Obě výše uvedené svobody jsou zakotvené v čl. 11 Úmluvy a společně tak patří k zásadním svobodám, které jsou důležité pro udržení demokratické společnosti. U obou těchto svobod je velmi patrné pevné spojení se svobodou projevu a svobodou vyznání, pokud by takové spojení neexistovalo, praktické uplatnění svobody projevu a svobody vyznání by bylo velmi obtížné, neboť by bylo znemožněno sdružování se jednotlivce s ostatními věřícími.⁷⁸

Shromáždění je v teorii lidských práv tvořena dvěma prvky, prvním prvkem je ten, který se projevuje navenek – uskupení několika osob a druhý prvek je vnitřního charakteru – společný záměr takového uskupení, tím může být projevení náboženské víry. Zatímco u sdružení přistupuje k této dvojdílnosti ještě jeden prvek a to potřeba určité „organizační struktury a trvalosti“⁷⁹

Porušení svobody shromažďovací a svobody vyznání bylo řešeno ve věci A.R.M. Chappel proti Spojenému království.⁸⁰ Stěžovatel, A.R.M. Chappel, člen Sekulárního řádu druidů, nesouhlasil s postupem úřadu Anglického dědictví, který vydal rozhodnutí, kterým se výše uvedenému řádu zakazoval vstup do Stonehenge v období slunovratu. A. R. M. ve své argumentaci poukazyval na historickou tradici náboženské skupiny, která již přes tisíc let praktikuje na území Stonehenge obřad za východu slunce během letního slunovratu. Je si však vědom, že tento

⁷⁸ SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...*, s 150.

⁷⁹ SPRATEK: *Evropská ochrana náboženské svobody...*, s 150.

⁸⁰ Rozhodnutí EKLP ve věci A.R.M. Chappel proti Spojenému království, ze dne 14.7 1987, stížnost č. 12587/86

obřad přitahuje větší množství lidí, což vedlo k vytvoření Stonehenge Free Festival, jehož vznik a trvání však druidové nijak neiniciovali ani nepodporovali.

K účasti na tomto festivalu se v letech 1983 a 1984 připojila i skupina „Mírový konvoj“ hlásící se k hnutí New Age, již neukázněné chování nerespektující zákony vedlo k násilnému zásahu policie. Vzhledem k těmto událostem druidové odstoupili od oslavy slunovratu v roce 1985 v okolí Stonehenge. Bez ohledu na toto ujednání druidů se Mírový konvoj navzdory zákazu snažil dostat k Stonehenge, aby byl znovu uspořádán Stonehenge Free Festival. Policejní složky tedy byly nuceny zasáhnout, během tohoto zásahu bylo brutálně zbito mnoho účastníků, mnozí byli i zatčeni a způsobena velká škoda na osobním majetku účastníků. Britské soudy označily o šest let později takový zásah za nezákonný. Tyto události však měly neblahý dopad na druidy, jelikož byl vydán zákaz užívání okolí Stonehenge v době slunovratu.

Druidové považovali tento zákaz za porušení čl. 9 Úmluvy, jelikož oslava letního slunovratu je nedílnou součástí jejich vyznání. Komise uznala druidismus jako náboženství a zároveň také uznala, že zákaz vstupu do objektu je zásahem do stěžovatelských práv. Otázkou však bylo, zdali se jedná o zásah oprávněný či ne. Komise došla k závěru, že zásah byl proveden na základě zákona, vzala také v potaz možné ohrožení památky případně poranění či smrti účastníku v důsledku nedostatečné kapacity pozemku. Evropská komise došla k závěru, že zásah byl nezbytný v demokratické společnosti, aby byla zajištěna ochrana veřejného pořádku.

Dovolují si nesouhlasit s rozhodnutím Komise, neboť nepovažují zásah za nezbytný v demokratické společnosti. V průběhu jednání byl vznesen druidy návrh vydat jen velmi omezené množství lístků, které by opravňovaly jejich nositele ke vstupu na pozemek, případně by bylo pro druidy zcela dostačující, pokud by na pozemek byl umožněn vstup alespoň jednomu, který by v předepsaný čas předříkal modlitby. Oba návrhy se však neseťkaly s porozuměním.

Dle mého názoru britské úřady se odmítly zabývat jinými způsoby, kterými by nedošlo k zásahu do náboženské svobody pravděpodobně spíše z vlastní pohodlnosti, a uchýlily se k radikálnějšímu řešení bez toho, aby se alespoň pokusily vyjít druidům vstříc.

Zásah do práva na svobodu vyznání z důvodu zachování veřejného

pořádku byl řešen také v případě Barankevic proti Rusku⁸¹, kde bylo Soudem konstatováno porušení čl. 11, neboť orgány veřejné moci nedovolily stěžovateli uspořádání veřejné bohoslužby evangelických křesťanů z důvodné obavy před napadením účastníků věřícími praktikující jiné náboženství. Příklad je však zajímavým kvůli odlišnému nazírání soudu na zásah z hlediska omezení v demokratické společnosti nezbytné lišící se od výše uvedeného případu. P. I. Barankevic, pastor církve Kristova minulost, požádal úřad o povolení uspořádání bohoslužby v parku ve městě Čechov.

Povolení však nebylo uděleno a zároveň mu bylo doporučeno, aby byla bohoslužba pořádána na obvyklém místě nebo na jakémkoliv vhodnějším místě. Po jeho odvolání proti tomuto rozhodnutí z důvodu porušení práva na svobodu náboženského projevu a svobodu shromažďovací bylo napadené rozhodnutí potvrzeno Městským soudem, který argumentoval tím, že takový zásah musel být proveden, aby byl zachován veřejný pořádek v Čechově, protože na území tohoto města je asi 20 církví a pokud by bylo umožněna veřejná bohoslužba jedné církve, mohlo by to vést k narušení pořádku a v krajním případě až k veřejným nepokojům. Tento argument byl Barankevicem kontrován s poukazem na předchozí veřejné bohoslužby, které nebyly nikterak narušeny a proběhly velmi poklidně.

Stejně jako v předchozím případě Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že se jednalo o zásah zákonný, takže nedošlo k porušení čl. 9 odst. 2 Úmluvy, tímto zásahem byl také sledován legitimní cíl a to zachování veřejného pořádku. Odlišné nazírání však bylo použito při posuzování, jestli se jednalo o omezení v demokratické společnosti nezbytné. K této problematice se Soud vyjádřil následovně: „*Nebyl ani žádný náznak, že by se domácí úřady pokusily v rámci svého rozhodovacího procesu zvážit potřebné náklady na zabezpečení toho, aby stěžovatelovo shromáždění mohlo pokojně proběhnout, a místo toho rovnou shromáždění zakázaly. Uchýlily se tak hned k nejradikálnějšímu opatření, jež popřelo stěžovatelovo právo na výkon práva shromažďovacího a práva na náboženské vyznání.*“⁸² Na základě tohoto důvodu nebylo opatření shledáno jako nezbytné v demokratické společnosti a Barankevicovi byla přiznána náhrada nemajetkové újmy.

Podobné situace se nedějí jen v zahraničí, ale i v České republice. Zásah

---

⁸¹Rozsudek ESLP ve věci Barankevic proti Rusku, ze dne 26.7 2007, stížnost č. 10519/03

⁸²Rozsudek ESLP ve věci Barankevic proti Rusku, ze dne 26.7 2007, stížnost č. 10519/03

do svobody shromažďování a svobody vyznání se stal v dubnu 2011 v Kolíně, když bylo zakázáno veřejné čtení Bible, které je již tradicí při oslavě svátku Velikonoc.⁸³

Této akce se účastí mnoho obcí a v žádné jiné nenastaly s povolením shromáždění problémy. Tato událost vyvolalo vlnu nesouhlasu i v médiích, kde byl citován kolínský radní Jan Pospíšil takto: „*Hlasoval jsem proti. Podle mě Bible patří do prostor, které jsou k tomu vyhrazené.*“⁸⁴ Tímto výrokem kategoricky popřel původní účel shromáždění, neboť cílem akce bylo, aby čtení Bible bylo prováděno jinde než v kostele ve snaze přiblížit se více lidem. Tato akce pak proběhla na jiném místě a to u nákupního střediska. Později se snažil své jednání odůvodnit tím, že ve stejném dnu se měly konat tři jiné shromáždění a to sraz automobilových veteránů, sraz Dělnické strany a čtení Bible. Radnice povolila jen sraz veteránů s odůvodněním, že výše uvedené dvě shromáždění by se rušila. Je však třeba podotknout, že takové odůvodnění bylo učiněno až následovně, takže je možné předpokládat, že opravdový motiv neudělení povolení byl jiný.

Pokud by byla v tomto případě podána stížnost např. knězem, který žádal o povolení, k Evropskému soudu pro lidská práva, důvodně se domnívám, že by měla velkou šanci, aby jí bylo vyhověno. Dle mého názoru se jednalo o zásah do svobody vyznání v souběhu se zásahem do svobody shromažďovací. Tento zásah nepovažuji za zásah, který je v demokratické společnosti nezbytný. Poměrně snadno s použitím judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze vyvrátit i výrok radního Pospíšila o tom, že čtení Bible patří do prostorů pro to vyhrazených, neboť v případě Kokkinakis proti Řecku⁸⁵ soud explicitně prohlásil: „*Svoboda náboženského projevu není vykonatelná na veřejnosti pouze ve společenství lidí, kteří sdílí stejnou víru a zahrnuje také základní právo snažit se přesvědčit svého souseda, například skrze „vyučování“, což spadá víceméně pod svobodu změnit (něčí) náboženské přesvědčení. Bez této možnosti by byla tato část*

---

⁸³ Bible patří do kostela, řekli o zákazu čtení Písma na náměstí v Kolíně, iDnes.cz [online]. 2011, 23. dubna [cit. 30. ledna 2015]. Dostupné na http://praha.idnes.cz/bible-patri-do-kostela-rekli-o-zakazu-cteni-pisma-na-namesti-v-koline-1gg-/praha-zpravy.aspx?c=A110423_1572622_praha-zpravy_dmk

⁸⁴ Bible patří do kostela, řekli o zákazu čtení Písma na náměstí v Kolíně, iDnes.cz [online]. 2011, 23. dubna [cit. 30. ledna 2015]. Dostupné na http://praha.idnes.cz/bible-patri-do-kostela-rekli-o-zakazu-cteni-pisma-na-namesti-v-koline-1gg-/praha-zpravy.aspx?c=A110423_1572622_praha-zpravy_dmk

⁸⁵ Rozsudek ESLP ve věci Kokkinakis proti Řecku, ze dne 25. 5. 1993, stížnost č. 14307/88

*ustanovení čl. 9 Úmluvy pouze mrtvým ustanovením.*⁸⁶ Na základě toho se domnívám, že pokud by organizátoři události „Celonárodní čtení Bible“ napadli rozhodnutí radnice před soudem, obhajoba radních by se ukázala býti velmi chabou.

4. Náboženské symboly a odívání

V následující kapitole se budu zabývat náboženskými symboly a problematikou zahalování muslimských žen za pomoci demonstrace na skutečných právních případech.

V dnešní době regulace není šokujícím zjištěním, že se náboženskými symboly musí zabírat i právo. Právo, které se ve většině případů snaží věci jasně definovat, rozdělit do krabiček a opatřit nálepkami způsobem, aby každý věděl, co který symbol znamená, jak se s ním má zacházet v určitém prostředí a co od člověka nosící takový symbol očekávat. Taková snaha je na jednu stranu více než pochopitelná, jejím cílem je totiž vytvoření systému vodítek k určení, jestli se jedná o legitimní projev náboženské svobody či ne. Avšak na druhou stranu je tato snaha často velmi obtížná, místy až nemožná, neboť problematika náboženských symbolů není věcí, která se dá snadno uchopit a opatřit jmenovkou.

V souvislosti s touto problematikou se přikláním k názoru Heinera Bielefeldta, který prohlásil, že výskyt náboženských symbolů by měl být vnímán jako něco, co je absolutně běžné a přirozené a důkazní břemeno by měli nést ti, kteří se zaslужují o omezení výskytu náboženských symbolů a ne ti, kteří svou svobodu jen hájí. Jen takové stanovisko znamená svobodný projev náboženství a náboženské přesvědčení.⁸⁷

Evropa se velmi rapidně stává kulturně, etnicky a nábožensky rozmanitou, ačkoliv tento trend má historické kořeny, vývoj byl urychlen v posledních 50 letech především v západních zemích většího ekonomického významu např. Velká Británie, Francie... Mezi lety 1940 a 1970 miliony imigrantů přijely do západních zemí, aby uspokojily zvyšující se poptávku po práci. Mnoho zemí tak přijalo imigranty, kteří pocházeli z odlišných zeměpisných oblastí a kteří si nesli část své kultury ze své domoviny v sobě. Např. Francie přijala mnoho imigrantů ze

---

⁸⁶Rozsudek ESLP ve věci Kokkinakis proti Řecku, ze dne 25. 5. 1993, stížnost č. 14307/88

⁸⁷Bielefeldt, *Protecting and implementing the right to freedom of belief or belief*, s. 238-239

Severní Afriky a jihovýchodní Asie, do Německa přijelo mnoho přistěhovalců z Turecka a do Velké Británie směřovali lidé především z jižní Afriky a Karibiku.⁸⁸

Masivní příliv imigrantů měl značný dopad na náboženskou různorodost především v zemích západní Evropy a postavil tak převládající křesťanskou víru proti zranitelnějším menšinám, jejichž většina členů nevyznávala křesťanské náboženství. Vzhledem k velkému počtu imigrantů je více než jasné, že všeobecné pravidlo "one rule fits all", bude u jednotlivých skupin způsobovat problémy a mohlo by vést k námitkám kvůli diskriminačnímu chování např. při požadavku na právo nosit zahalující oblečení ve škole. Tento problém by mohl být vyřešen tak, že ve všeobecné normě bude brána v potaz i náboženská diverzita nebo by se jednotlivým skupinám mohla udělit výjimka. Ačkoliv vzhledem k tomu, že většina rodičů souhlasí se *statu quo*, tato možnost by nemusela být přístupnou, neboť by mohla vyvolat značné praktické problémy pro rodiče, děti a školu jako takovou.

Co se týče Evropy jako takové, je zřejmé, že je velmi ovlivňována křesťanskou vírou, která ve většině zemí měla a bude mít tradici. Poněkud rozporuplným se pak jeví zakotvení konfesní neutrality v ústavách evropských zemí, která se má projevovat tím, že nebude upřednostňováno žádné náboženství či symbol oproti symbolům jiných náboženství.

Je třeba si však uvědomit, že křesťanská víra pomáhala utvářet evropskou kulturu jako takovou, její vliv lze najít jak v kultuře oblékání, stravování, různých společenských zvyklostí ale také při určování, které dny jsou dny pracovního klidu a také které svátky se slaví, viz Vánoce a Velikonoce. Z toho důvodu se domnívám, že ačkoliv se státy hlásí ke konfesní neutralitě, realita je poněkud jiná, protože nelze ve většině případů odhlédnout od kulturních zvyklostí, které v jednotlivých zemích panují po staletí. Dochází tak i nevědomky k upřednostňování jednoho náboženství před druhým.

V následujících kapitolách pak za pomoci případů demonstrují, jakým způsobem orgány veřejné moci regulovaly projevy svobody náboženského vyznání v souvislosti se symboly a odíváním.

---

⁸⁸KNIGHTS,S, *Religious symbols in the school: freedom of religion, minorities and education*.European Human Rights Law Review, [online]. 2005, 15. května [cit. 6. února 2015]. Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

4.1. Vymezení pojmu náboženské symboly

Jako u většiny pojmů v mé diplomové práci je i pojem symbol na první pohled více než jasný, ale pokud se nad ním člověk zamyslí, velmi často není schopen význam tohoto slova popsat přesně a výstižně. Slovník cizích slov označuje symbol jako „*znak, značku, znamení, předmět nesoucí hlubší skrytý význam*“⁸⁹ Náboženský symbol pak může být určujícím znakem příslušnosti k určité náboženské skupině nebo náboženskému hnutí. Většina náboženství pak má určitý symbol, který je pro ně charakteristický.

Pro křesťanství to je kříž, ačkoliv mnoho historiků tvrdí, že byl pouze převzat a má symbolizovat utrpení, zklamání a mučení. Symbol kříže byl do křesťanství zaveden okolo roku 336 n. l. za Konstantina Velikého. Ještě před tím než byl posvěcen smrtí Ježíše Krista, byl označením, že se v určitém místě stala nějaká důležitá událost např. smrt člověka, místo jeho věčného odpočinku... Kříž má symbolizovat setkání dvou směrů: horizontálního a vertikálního spojovaný s rozměrem duchovním a tělesným. Kratší strana má symbolizovat svět pozemský a delší, která jej protíná a má povznášet svět pozemský, představuje svět duchovní.

90

Dalšími náboženskými symboly je např. kolo jako symbol nekonečného návratu, prázdný hrob jako symbol vzkříšení, půlměsíc je typickým symbolem islámu společně s různými druhy šátků ať se jedná o burku, hidžáb či nikáb. Náboženským symbolem může být také různá úprava vousů a vlasů – nakroucené prameny vlasů na stránkách typické pro judaismus.

Náboženské symboly tak ukazují příslušnost jednotlivce k určitému náboženství, čímž se může jejich nošení jako projev práva na svobodu vyznání dostávat do rozporu s konfesní neutralitou daného státu. Právě z tohoto důvodu se jejich vystavení snaží některé státy regulovat a v souvislosti s touto regulací existuje velmi rozsáhlá judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

---

⁸⁹http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=symbol&typ_hledani=prefix

⁹⁰PÍTHA, P. *Kříž Co vlastně znamená kříž?* [online]. 2008, 5. září [cit. 12. února 2015]. Dostupné <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Kriz.html>

4.2.Lautsi proti Itálii⁹¹

V případě Lautsi proti Itálii byla paní Soile Lautsi, matkou jedenáctiletého Dataica a třináctiletého Samiho Albertina, podána stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. Obě děti navštěvovaly v roce 2001/2002 veřejnou školu „Istituto comprensivo statale Vittorino da Feltre v Abano Terme“. V každé třídě byl vyvěšen kříž, krucifix, jakožto součást povinného vybavení třídy. Stěžovatelka Lautsi s vystavením kříže nesouhlasila, neboť jej považovala za prostředek sloužící k propagaci křesťanské víry.

Ve vystavení kříže viděla rozpor se zásadou náboženské neutrality, učením, ve kterém chtěla vychovávat své dva syny. Dne 22. 4. 2002 vyjádřila svůj nesouhlas na schůzi školy a své negativní stanoviska podpořila rozhodnutím Kasačního soudu, rozsudek č. 4273 ze dne 1.3 2000, kde umístění křesťanského kříže ve volebních místnostech bylo shledáno rozporným se zásadou náboženské neutrality státu. I přes právně podložený argument školní rada rozhodla o ponechání kříže ve všech učebnách, toto rozhodnutí bylo stěžovatelkou napadeno u krajského správního soudu příslušného pro danou oblast Benátska.

Stěžovatelka ve svém podání poukazovala na porušení čl. 3 a 19 italské ústavy za současného porušení čl. 9 Úmluvy z důvodu porušení náboženské neutrality. Ve svém podání dále poukazovala na porušení zásady nestrannosti ve veřejné správě a požadovala, aby věc byla předložena Ústavnímu soudu k posouzení z hlediska ústavnosti. Ministerstvo školství vydalo dne 3. 10. 2007 nařízení, ve kterém bylo ředitelům školy doporučeno, aby křesťanské kříže byly přítomny ve třídě. Stěžovatelkou napadený stav má kořeny v čl. 118 Královského nařízení, č. 965 a čl. 119, kde je explicitně vyjádřena nutnost přítomnosti portrétu krále a křesťanského kříže. Oba tyto články měly být také posouzeny Ústavním soudem, který však zamítl podání z důvodu nepříslušnosti, neboť rozpor se vyskytoval v ustanovení, které bylo podzákoným předpisem.

Jelikož bylo podání ústavním soudem zamítnuto, věc se vrátila zpět ke správnímu soudu a řízení pokračovalo. Správní soud rozhodl dne 17. 3 2005 rozsudkem, č. 1110, o zamítnutí žaloby. Svě zamítnutí odůvodnil tím, že křesťanský kříž odkazuje na italskou kulturu a historii, tvoří tak součást italské

---

⁹¹Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Lautsi a ostatní proti Itálii ze dne 3. 11. 2009, stížnost č.30814/06

identity jakožto „*rovnost, svoboda, tolerance a náboženská neutralita státu.*“⁹²

Následně se stěžovatelka snažila bránit svá práva u Státní rady, která však její podání zamítla, jelikož kříž je „*jednou z nábožensky neutrálních hodnot italské ústavy a představuje hodnoty občanského života.*“⁹³

Stěžovatelka využila dalšího opravného prostředku a odvolala se proti rozhodnutí k nejvyššímu správnímu soudu, který však potvrdil rozsudek nižšího soudu a ve svém odůvodnění odkázal na ustanovení čl. 118 nařízení z roku 1924 a čl. 119 nařízení z roku 1928. Výslovně se vyjádřil, že stejně jako každému jinému symbolu, i kříži lze přiznat více protichůdných významů. Zároveň tak může být někým popřena jeho symbolická hodnota a může na něj být nazíráno jen jako na levný kus bižuterie nevalné umělecké hodnoty. Na tento symbol by však mělo být hleděno jako na symbol nesoucí v sobě nezanedbatelný zdroj občanských hodnot, jež určovaly sekularismus v dnešním státě. Nejvyšší správní soud však zastává názor, že na kříž by se mělo nazírat jako na nábožensky neutrální symbol představující hodnoty občanského života.

Stěžovatelka se dále domáhala svého práva u Evropského soudu pro lidská práva, který po zjištění všeho potřebného, neshledal její stížnost zjevně nepodloženou ve světle čl. 35 odst. 3 Úmluvy.

Stěžovatelka podala historický přehled relevantních předpisů. Poznává, že vyvěšování křesťanského kříže se podle vnitrostátních soudů opírá o královská nařízení z let 1924 a 1928, která jsou považována za stále platná, přestože byla přijata dříve než italská ústava, než dohody se Svatým stolcem z roku 1984, jakož i dodatkový protokol k těmto dohodám. Sporná nařízení přitom nepodléhají kontrole ústavnosti, neboť Ústavní soud kvůli jejich podzákonné povaze nemůže rozhodovat o jejich souladu se základními zásadami italského právního řádu.

Ve své stížnosti poukazovala na fakt, že výše zmíněná nařízení jsou jen pozůstatkem z doby konfesního pojetí státu, které v současné době je rozporné se zásadami náboženské neutrality a tato nařízení zároveň popírají práva garantována a chráněna Úmluvou. Namítá neexistenci náboženské otázky v Itálii, neboť katolické vyznání je upřednostňováno před jinými, což se projevuje zásahem státních orgánů do jejího práva a práva jejich dětí na svobody myšlení, svědomí a

---

⁹²Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Lautsi a ostatní proti Itálii ze dne 3. 11. 2009, stížnost č.30814/06

⁹³Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Lautsi a ostatní proti Itálii ze dne 3. 11. 2009, stížnost č.30814/06

náboženského vyznání. Státní orgány ji tak znemožnily vychovávat vlastní děti v souladu s jejím vlastním morálním a náboženským přesvědčením.

Sedmičlenný senát Evropského soudu pro lidská práva jednomyslným rozhodnutím označil vyvěšování kříže v italských státních školách za chování, které je v rozporu s čl. 2 Dodatkového protokolu č. 1 k Evropské Úmluvě, který chrání práva na vzdělání, a s čl. 9 Úmluvy, který zabezpečuje svobodu myšlení, svědomí a svobodu náboženského vyznání. Soud vzal při svém rozhodování v potaz nízký věk dětí, jež jsou povinny školu navštěvovat, prohlásil, že děti jsou velmi snadno ovlivnitelné. Dále uvedl, že přítomnost křesťanského kříže ve třídách nese znaky nepřímého nátlaku či vnucování a mohou neblahým způsobem ovlivňovat až osoby nevěřící tak osoby hlásící se k jiné víře než je křesťanství.

Toto rozhodnutí však bylo velkým senátem Evropského soudu pro lidská práva zvráceno. Tímto rozsudkem tak bylo stvrzeno, že křesťanské kříže mohou být ve veřejných školách dále vystaveny. Co se mi jeví poněkud zvláštním, je celková nestabilita rozhodování soudu. Vezme-li si, že malý senát jednomyslně shledal porušení výše uvedených článků, zatímco druhý senát v počtu 15 hlasů rozhodnutí takovým způsobem zvrátil.

Velmi zajímavá je argumentace soudce Giovanniho Bonella, který kritizoval rozhodnutí malého senátu tím, že Evropský soud není ten, kdo by měl ničit evropskou kulturu, která se rozvíjela po staletí. Není tak možné, aby žádný soud byl oprávněn ke krádeži italské kulturní historie.

Zároveň uvedl velmi logický argument, když řekl, že souhlasí s tím, aby křesťanské kříže byly nadále přítomny v italských třídách, ale zároveň poukázal na nutnost je zasadit do pravdivého historického kontextu. Joseph Weiler, který byl najat jako společný zástupce intervenujících vlád Arménie, Bulharska, Kypru, Ruska, Řecka, Litvy, Malty, Monaka, Rumunska a San Marina, kritizoval rozhodnutí malého senátu tím, že se malý senát snažil přenést americkou koncepci, která rigidně odděluje náboženství od státu.

Velký senát vyslovil názor, že indoktrinace ve vztahu k žákům je nepřijatelná, zároveň však označil krucifix za relativně pasivní symbol, jehož role nesmí být ztotožňována s činným šířením náboženství prostřednictvím státu či jeho orgánů.

Důvod pro takové rozhodnutí velkého senátu byl pravděpodobně ten, že ohledně problematiky náboženských symbolů není v zemích Evropy úplná shoda. Tento rozpor lze demonstrovat na dvou státech. Např. Ve Francii je prezentace

jakéhokoliv náboženského symbolu zakázáno, zatímco v Itálii sice mohou mít na stěnách ve třídě pověšené krucifixy, ale zároveň není žákům třídy upřeno právo na nošení symbolů jiných náboženství např. zahalování u muslimů.

Velmi jsem ocenila argumentaci irské soudkyně Ann Power, která v souvislosti s kritikou rozhodnutí malého senátu řekla: „*Senát správně odkázal na povinnost státu zajistit konfesní neutralitu ve veřejné výchově. Pokračoval však nesprávně směrem, který v podstatě nadřadil jednu ideologii (nebo soustavu myšlenek) nad všechny jiné náboženské anebo filozofické světonázory. Neutralita předpokládá pluralitu názorů ze strany států, nikoliv sekularismus. Zakládá respekt pro všechny světonázory spíše než preference jen pro jeden z nich.*“⁹⁴

Příliš mnoho inkoustu již bylo vylito na kritizování nebo oslavování přínosu případu Lautsi proti Itálii. Svou roli zde sehrály politické, teologické a sekularistické pnutí. Malý senát byl právem kritizován za povýšení sekularismu na jediný správný model pro efektivní ochranu pluralismu ve vzdělání. Jeho rozhodnutí je založeno na povinnosti státu být neutrálním, hlásí se k modelu neutrality skrz separatismus, který silně připomíná sekulární konstitucionální modely. Malý senát rozhodl pouze na základě skutečností, které předložila stěžovatelka bez ohledu na to, aby se na situaci díval v širším spektru, např. aby se školy mohly rozhodnout pro dobrovolné vyvěšení krucifixů nebo aby byly kříže vyvěšeny mimo učebny. Nemohu si pomoci, ale přijde mi, že se nechal velmi inspirovat rozhodnutími v případech jako je Dogru proti Francii, Sahin proti Turecku...kde Štrasburský soud rozhodl, že sekularismus není v rozporu s Úmluvou.

I přestože byl kladně nakloněn sekularismu, v případě Lautsi byl opomenut jeden fakt a to ten, že Francie a Turecko si samo vybralo sekularismus jako model vztahu státu a církve. Toto vodítko se však nedalo aplikovat na případ Lautsi, místo zdi stojící mezi státem a církví mohly být aplikovány jiné modely. Z toho důvodu „jeden typ hodící se pro všechny“ je nerealistický, ačkoliv je poměrně jednoduchý. Pan-Evropský model sekularismu není to, co by měl Evropský soud pro lidská práva prosazovat v případech zabývajících se svobodou vyznání. Přijetí takového modelu je spíše politickým rozhodnutím a sekulární a nesekulární model má jen velmi málo společného s ochranou náboženské

---

⁹⁴KÜHN, Zdeněk. *Krucifixy v evropských veřejných školách*. Jiné právo [online]. 2011, 19. března [cit. 20. února 2015]. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz/2011/03/krucifixy-v-evropskych-verejnych.html>

svobody.⁹⁵

Nicméně ve věci Lautsi namísto toho, aby přistupovali k náboženským symbolům ve státních školách určitým způsobem, soud šel od extrému k extrému. Malý senát zvolil sekulární model pro vzdělání a rozhodl, že povinná přítomnost křesťanských křížů porušila Úmluvu. Poměrně vážnou slabinou bylo to, že malý senát si nebyl jist, zdali přítomnost křížů porušila Úmluvu už samou přítomností nebo až tedy, když byli vyvěšeni v třídě. Bavorské a španělské soudy rozhodly, že kříže mají být odstraněny z tříd, pokud si to vyžádají rodiče. Otázkou je, jestli by toto personalizované řešení bylo souladné s Úmluvou.

I přestože odůvodnění malého senátu pro sekulární model bylo zcela nedostačující, způsob, jakým se s touto otázkou vypořádal velký senát, je překvapivý. Na rozdíl od malého senátu velký senát zahrnul ve svém rozsudku komparativní důkazy v oblasti práva a jeho uplatnění v jiných členských státech v souvislosti s náboženskými symboly. Vezmeme-li v potaz, že pouze čtyři státy výslovně předsaly přítomnost náboženských symbolů ve státních školách, je poněkud zarážející, že velký senát prohlásil, že zde chybí konsensus, který činí jasné objasnění pozitivní obligace čl. 2 nemožným.⁹⁶

4.3. Zahalování muslimských žen

Problematika zahalování je velmi hojně diskutovaným tématem v souvislosti s islámem. Vzhledem k tomu jaké změny Evropa prodělala, co se týče imigrace osob, je pochopitelné, že se bude právě v Evropě především v některých zemích prolínat různá náboženství a kultury. V současné době je nejhojněji diskutovaným náboženstvím právě islám a to také v souvislosti s nedávnými teroristickými útoky ve Francii. Velká část veřejnosti bez toho, aby si o islámu něco zjistila a podložila tak své argumenty proti jeho existenci, je ve válce proti islámu. Islám pro většinu lidí představuje symbol útlaku žen, omezování lidských práv a samozřejmě terorismu. Na jednu stranu nemůže být tento postoj nikým

---

⁹⁵ TRISPIOTIS. I. *Lights, Camera, Action: The Grand Chamber of the European Court of Human Rights on Lautsi v Italy and Others v Italy*. Educational Law Journal, [online]. 2011, 12. listopadu [cit. 25. února 2015]. Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

⁹⁶ TRISPIOTIS. I. *Lights, Camera, Action: The Grand Chamber of the European Court of Human Rights on Lautsi v Italy and Others v Italy*. Educational Law Journal, [online]. 2011, 12. listopadu [cit. 25. února 2015]. Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

zazlíván a to i v souvislosti se zprávami, kterými nás zásobují media. Tuto situaci bych přirovnala k negativnímu postoji české společnosti k příslušníkům romského etnika.

K udržení dobrého vztahu s islámem je nutné, aby byl veden odborný filosofický a teologický dialog. Vezmeme-li v potaz údaje českého statistického úřadu, k roku 2001 žije v České republice 3700 muslimů, ačkoliv toto číslo není přílišně vysoké, považuji tento počet lidí za velmi důležitý a dostačující k vedení dialogu s převládající křesťanskou většinou. Lidem je garantována svoboda náboženského vyznání, svědomí a myšlení a měli by tak být osvobozeny od jakékoli formy útlaku.

Papež apeluje na představitele islámské církve, aby tyto práva ctili a aby nebyli muslimové perzekuováni, pokud se rozhodnout konvertovat ke křesťanství. Zároveň se domnívám, že by mělo být evropským studentům zprostředkována možnost studia a porozumění islámu, křesťanství a judaismu. Toto studium by jim pomohlo k větší toleranci a vzájemnému porozumění.

Jsem si však vědoma, že má myšlenka je poněkud naivní a pravděpodobně k žádnému dialogu nedojde, jelikož není nic těžšího než kompromis či vzájemná shoda. Avšak vzhledem k rostoucímu počtu muslimských obyvatelů v Evropě je přijetí určitých změn více než nutné.

Vrátíme-li se zpět k problematice zahalování jako takového, je třeba vymezit, co se rozumí pod pojmem zahalování muslimských žen. Zahalováním je míněno zakrytí různé části hlavy, ať už pouze vlasové části či celého obličeje, případně zakrytí celého těla zvláštním oděvem nebo či závojem. V Súře Světlo je ve verši 24:31 výslovně uvedeno: „*A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A nechť spustí závoje své na řadra svá...*“⁹⁷ Jak je z citace patrné, krom výslovného uvedení zahalení poprsí není zde žádná další zmínka o tom, které části by měly být ženami skryty.

Výklady se různí také na vymezení významu slova ozdoby, pře se vedou také o tom, že závoje zakrývající celou tvář nejsou nutné, neboť je výslovně stanoven příkaz, aby ženy cudně klopily oči, což by při zakrytí obličeje nebylo viditelné. Úplně zahaleny musely být pouze Muhammadovy manželky, které mohly komunikovat se spojenci pouze přes závoj. Ke zdrženlivosti nebyly

---

⁹⁷24:31 *Súra světlo*. Korán o islámu [online]. [cit. 27. února 2015]. Dostupné na <http://www.koranoislam.cz/tema/zahalovani-zen/>

vyzývány pouze ženy, ale i muži, kteří si měli střežit své pohlaví. Ačkoliv je jasné, že na muslimky je kladeno více nároků týkající se odívání a chování, požadavky ohledně cudnosti a sebeovládání se vztahují i na muže. Význam zahalování je spatřován v sexualitě, jelikož sůra Světla zprošťuje starší ženy povinnosti zahalování, neboť ty již nemají naději na sňatek.⁹⁸

Teze, že odhalení ženských vlasů může vést až k porušení hranice, která je stanovena mezi pohlavími, není uvedena v Koránu, ale je spíše šířena jednotlivými věřícími a lze ji nalézt také ve výrocih různých duchovních představitelů. Jedním z mnoha argumentů, který je často používán při kritice zahalování, je, že zahalování vytěsňuje ženy ze společenského života a snaží se je učinit neviditelnými, degraduje ženu na někoho, kdo není muži roven. Na adresu tureckého premiéra, který vyzval k zákazu zahalování na vysokých školách, se vyjádřila britská novinářka Yvonne Ridley následujícím způsobem: „*Řekněte mi, co je větší svoboda slova. Být v zaměstnání posuzovaná podle délky sukně anebo velikosti chirurgicky upravených prsou, nebo podle vaší inteligence, osobnosti a výkonů? Nablýskané časopisy nám předhazují, že pokud nebudeme vysoké, štíhlé a krásné, zůstaneme nechtěné, nezamilované a neúspěšné. Tlak na ženy je až nechutný. Přiznejme si, že před tím vším burka osvobozuje...*“⁹⁹ Jak lze vidět i z citovaného výroku, shodu k této problematice nelze nalézt ani mezi samotnými muslimkami, některé projevují nesouhlas s některými způsoby zahalování, jiné je zase vítají.¹⁰⁰

Existuje 7 základních typu zahalení, které se mohou lišit podle oblastí, kde jsou nošeny. Jsou to hidžáb, nikáb, burka, al amira, shayla, khimar a čádor.

Hidžáb, v překladu závěs, se považuje za obecně ženské zahalení, které je tvořeno čtvercovým šátkem, jež zakrývá vlasovou část, krk a ňadra. Příkaz k jeho nošení se liší od země k zemi, např. povinně je nošen v Saudské Arábii, Íránu a Afganistánu, kde za neuposlechnutí příkazu hrozí potrestání náboženskou policií. Obecná povinnost jej nosit však platí v mešitách. Často bývá v muslimských zemích součástí policejních a školních uniforem. Hidžáb je také souborný pojem,

---

⁹⁸KARLÍK, Tomáš. *Dějiny zahalování. Proč nádherné muslimky skrývají tváře?* [online]. National Geographic. [cit. 5. března 2015]. Dostupné na <http://www.national-geographic.cz/clanky/dejiny-zahalovani-proc-nadherne-muslimky-skryvaji-tvare.html#.VQ118Y5wt9U>

⁹⁹KARLÍK, Tomáš. *Dějiny zahalování. Proč nádherné muslimky skrývají tváře?* [online]. National Geographic. [cit. 5. března 2015]. Dostupné na <http://www.national-geographic.cz/clanky/dejiny-zahalovani-proc-nadherne-muslimky-skryvaji-tvare.html#.VQ118Y5wt9U>

¹⁰⁰POLANSKÁ, Alena. *Zahalování*. [online]. Muslimové očima českých školáků. [cit. 5. března 2015]. Dostupné na <http://muslimove.cz/zahalovani/>

který označuje jakékoliv zahalení žen. Burka je plášť, který je nošen přes běžný oděv nositelky, zakrývá celé tělo společně s hlavou včetně obličejové části. Přes oči má nositelka síťku. Nejčastějšími barvami burky jsou šedá a světle modrá. Burku nosí ženy především v Afganistánu, Pákistánu, Bangladéši a ve Spojených arabských emirátech, kde je tento oděv považován za minimum toho, co je proctnostné ženy přiměřené nosit na veřejnosti. Tento oděv je svlékán až doma, kde je žena ukryta před zraky mužů nenáležící do její rodiny.¹⁰¹

Čádor, doslovný překlad zní stan, je nejčastěji nošen v Íránu spíše staršími ženami, avšak jeho obliba roste i v Afganistánu. Na rozdíl od burky odhaluje tvář, avšak zbytek těla je zakrytý až ke kotníkům. Dalším typem je nikáb, což je závoj, který zakrývá celý obličej mimo oči, ačkoliv někdy je součástí nikábu i pruh látky, který slouží k jejich zakrytí. Často bývá kombinován s pláštěm, který zakrývá celé tělo. Zatímco méně konzervativní země ho považují jen za projev úcty k bohu, jiné zase zastávají názor, že je více než nutný, neboť ženská tvář nemá být na veřejnosti viděna. Jeho variantou je tzv. poloviční nikáb, který odhaluje oči společně s čelem a nosem.¹⁰²

Amira je souprava sestávající ze dvou elastických šátků a to z šátku svrchního a podšátku. Šajla je šátek obdélníkového tvaru mající nejčastěji černou barvu, jehož způsob nošení je velmi variabilní. Je určen k zakrytí hlavy a krku. Posledním typem je turban, což je typická turecká šála, která kryje krk a hlavu. Turban je dlouhý pruh látky, který se omotává okolo hlavy.¹⁰³

Ještě před 40 lety nosilo závoj jen velmi nízký počet muslimek, na tuto tradici bylo nahlíženo jako na téměř zastaralou, i když stačilo pár desítek let a situace se velmi změnila. Nošení hidžábu se stalo povinností každé správné muslimky. Nárůst zahalených žen je zvlášť patrný v nábožensky tolerantních státech, kterými je např. Egypt či Turecko, protože v dřívější době tak velké procento žen nechodilo zahaleno.

---

¹⁰¹ Co nosí muslimské ženy? [online]. Newslab. [cit. 8. března 2015]. Dostupné na <http://www.newslab.cz/satky/>

¹⁰² Co nosí muslimské ženy? [online]. Newslab. [cit. 8. března 2015]. Dostupné na <http://www.newslab.cz/satky/>

¹⁰³ Co nosí muslimské ženy? [online]. Newslab. [cit. 8. března 2015]. Dostupné na <http://www.newslab.cz/satky/>

4.4. Belgin Dogru proti Francii¹⁰⁴

Jedenáctiletá Belgin Dogru, stěžovatelka, podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva, kde se domáhala svého práva na projev náboženského vyznání. Belgin Dogru byla studentkou prvního ročníku střední školy ve Flers ve Francii, kde začala v lednu 1999 nosit do školy muslimský šátek, tak jak jí ukládala její víra. Tento šátek nosila i během hodin tělesné výchovy, ačkoliv byla opakovaně vyzývána učitelem, aby si ho sundala během hodiny.

Z důvodu neuposlechnutí učitele byla disciplinární komisí v únoru 1999 vyloučena, jelikož nebyla přítomna na výuce tělesné výchovy. Její rodiče s tímto vyloučením nesouhlasili, a proti tomuto rozhodnutí se odvolali. V průběhu řízení dívka studovala výše uvedenou školu dálkově. O měsíc později bylo rozhodnutí disciplinární komise potvrzeno ředitelem pro vzdělávání v Caen. V tomto rozhodnutí ředitel poukazoval na obecné principy vzdělávání, které jsou zákonem stanoveny pro místní školy. Své rozhodnutí odůvodňoval ustanovením, které výslovně stanovuje, že ve vnitřním řádu školy je uvedena povinnost každého žáka nosit oblečení, které je takového charakteru, že naplňuje podmínky zabezpečení zdraví a bezpečnosti a výslovně je uvedena povinnost nosit sportovní oblečení při hodinách tělesné výchovy. Na každém učiteli pak záleží, jestli bude dané oblečení posouzeno jako vhodné.

Toto rozhodnutí bylo souladné s rozhodnutím Státní Rady Francie, které stanovilo, že nošení muslimského šátky jakožto projev náboženské víry není slučitelné s chováním v hodinách tělesné výchovy a sportu. I přes tyto argumenty se rodiče snažili domoci dceřina práva na projev náboženského vyznání prostřednictvím soudů. Odvolali se ke správnímu soudu v Nantes v červnu 2003, který však potvrdil předchozí rozhodnutí, s odůvodněním že Belgin Dogru překročila limity práva na svobody projevu náboženského vyznání v rámci vzdělávacího zařízení. Po tomto rozhodnutí se rodiče rozhodli podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva.

Ve své stížnosti stěžovatelka spороvala zákonnost opatření, kterým jí bylo porušeno práva na svobodu projevu náboženského vyznání. Tento rozpor byl spatřován v tom, že takový zásah neměl oporu v zákoně, jelikož ani soudní judikatura ani ministerský oběžník nemají sílu zákona. Ve své stížnosti také poukazovala na fakt, že zákon ukládající zákaz nošení nápadných náboženských

---

¹⁰⁴ Rozsudek ESLP ve věci Belgin Dogru proti Francii, ze dne 4. 12. 2008, stížnost č. 27058/05

symbolů pochází až z roku 2004. Dále nepovažovala uvedený zásah za zásah nezbytný v demokratické společnosti a namítala také absenci legitimního cíle zásahu. Nesouhlasila také s výrokem o tom, že se dopustila porušení školních povinností, jelikož učitelé nabízela vhodnější alternativu šátku, která by však zároveň vyhovovala podmínkám na zahalení v souladu s její vírou a zároveň by vyhovovala i podmínkám bezpečnosti v rámci hodin tělesné výchovy. Alternativa klobouku či balaclavy, kukla zakrývající část hlavy za současného odkrytí obličejové části, však nebyla vyučujícím přijata. V rámci svého podání namítali porušení čl. 9 Úmluvy.

Evropský soud pro lidská práva dal ve svém rozhodnutí za pravdu kantorům, kteří považovali nošení muslimského šátku během sportu za rizikové z hlediska bezpečnosti, a uznal, že se jednalo o nutný zásah do svobody projevu náboženského vyznání, Poukazovatel také na skutečnost, že stěžovatelka musela být s vnitřními předpisy školy seznámena již dříve, takže její vyloučení pro nerespektování těchto předpisů nemohlo být nijak překvapivé. Zásah také není možné posuzovat jako excesivní, neboť jí byla umožněna distanční forma studia.

4.5. Leyla Sahin proti Turecku¹⁰⁵

Stěžovatelka Leyla Sahin pocházela z tradiční muslimské rodiny a v rámci jejího náboženství považovala za svou povinnost nosit muslimský šátek. Studovala 4 roky medicínu na Univerzitě v Bursu, kde podle jejich slov, nošení muslimského šátky nepůsobilo žádné potíže. V srpnu 1997 se zapsala ke studiu na Univerzitě v Istanbulu, 23. února 1998 rektor zaslal oběžník, který obsahoval následující zákaz: *„Na základě Ústavy, zákonů a směrnic, v souladu s judikaturou Nejvyššího správního soudu a Evropské komise pro lidská práva a předpisy přijatým vedením univerzity, ti studenti, jejichž hlavy jsou kryty pokrývkami (nosící muslimské šátky) a studenti (včetně zahraničních studentů) s vousy, nesmí být připuštěny na přednášky, cvičení a praktika.“*¹⁰⁶

Studenti museli být o tomto příkazu informováni a v případě jeho

---

¹⁰⁵Rozsudek ESLP ve věci Leyla Sahin proti Turecku ze dne 10. 11. 2005, č. 44774/98

¹⁰⁶NIEUWENHUIS, A. *State and religion, schools and scarves, an analysis of the margin of appreciation as used in the case Leyla Sahin v Turkey, decision of 29 June 2004*. European Constitutional Law review [online] 2011 [cit. 10 března 2015]. Dostupné na na <http://www.westlaw.co.uk>

neposlechnutí měli učitelé povinnost je upozornit na to, že svým chování porušují uvedenou směrnici a při nedbání tohoto upozornění je vykázat z vyučovacích hodin a oznámit jejich jména, aby nastalá událost byla vyšetřena prostřednictvím disciplinárního řízení.

Leyla navzdory tomuto oběžníku odmítla sundat její šátek a z toho důvodu jí byl odepřen přístup k písemným zkouškám a přednáškám. V květnu 1998 jí bylo uděleno napomenutí, jelikož bylo z jejího chování patrné, že bude pokračovat v nošení muslimského šátku na přednáškách a cvičeních. Situace nenechala chladnou část studentů, kteří uspořádali nepovolené shromáždění, aby vyjádřili svůj nesouhlas s nařízením ohledně vhodného oblečení. Na toto shromáždění zareagovalo vedení školy, které zahájilo disciplinární řízení proti studentům včetně stěžovatelky z důvodu účasti na uvedeném shromáždění.

V dubnu 1999 byla stěžovatelka suspendována na jeden semestr. V červnu 1999 se rozhodla proti aplikaci tohoto oběžníku především proti jejímu vyloučení bránit právní cestou, nejprve vnesla návrh na zrušení oběžníku u Istanbulského správního soudu, který jej zamítl s odůvodněním, že vysoká škola může upravovat způsob oblékání studentů v rámci prostor univerzity. Na základě účinnosti zákona č. 4584 v červnu 2000, který umožňoval studentům, aby jim byla udělena amnestie v souvislosti s tresty uložené za disciplinární delikty, byla stěžovatelce udělena amnestie a bylo upuštěno od všech trestů, které jí byly uloženy. Stěžovatelka však upustila od studií v Turecku a přihlásila se na univerzitu ve Vídni. Nejvyšší správní soud, ke kterému směřovala její odvolání proti rozhodnutí správního soudu, rozhodnutí správního soudu potvrdil.

Případ se dostal až k Evropskému soudu pro lidská práva, ve své stížnosti stěžovatelka namítala, že zákaz nošení muslimského šátku byl nedůvodným zásahem do jejího práva na svobodu vyznání a práva na vyjádření její náboženské vyznání. Malý senát rozhodl, že akt omezující práva na nošení muslimského šátku narušil její právo na projev náboženského vyznání, avšak na druhé straně byl tento zásah učiněn na základě zákona sledující legitimní cíl. Jednalo se také o zásah přiměřený a mohl být tedy nezbytný v demokratické společnosti.

Situací se musel na základě žádosti stěžovatelky zabývat také Velký senát, stěžovatelka svou stížnost upřesňovala, že nepožaduje, aby všechny ženy měly právo nosit muslimský šátek na všech místech, dále také odmítla přístup, že právo nosit muslimský šátek má být chráněno jen v rámci práva na svobodu vyznání. Dále uváděla, že tím, že nosila šátek, jen dodržovala náboženské zvyklosti, a tedy

se chtěla jen podvolit povinnostem uloženými jí její vírou.

Velký senát potvrdil názor malého senátu a vyslovil názor, že zásah do práv stěžovatelky byl ospravedlnitelný a v přiměřený v souvislosti s cíli, které sledoval a to zajištění ochrany práv jiných osob a zajištění veřejného pořádku. Vzal také v potaz, že orgány univerzity se snaží udržet sekulární podstatu dané vysoké školy a nošení muslimských šátku je v rozporu s touto podstatou.

Při svém rozhodování vzal v úvahu také historický kontext, poukazoval na skutečnost, že k nošení muslimských šátku ve školách dochází až v posledních 20 letech. V souvislosti s tímto fenoménem se vedla v Turecku velmi bouřlivá debata, kde na straně jedné stáli ti, kteří považovali nošení šátku jako svou náboženskou povinnost a na straně druhé sympatizanti sekularismu. Sympatizanti sekularismu poukazovali také na rozdíl mezi tradiční anatolskou šálou *başörtüsü*, která není tak pevně připojena k hlavě a turban, který je pevný a kryje vlasy a krk, v turbanu tak spatřovali symbol politického islámu spíše než jen náboženský projev.

Dalším z důvodů, které vedly Velký senát Evropského soudu pro lidská práva k takovému rozhodnutí, bylo to, že je na státu, aby vytvářel neutrální podmínky právě v souvislosti s existencí více majoritních náboženství v dané zemi a mohl tak zachovat rovné postavení všech věřících bez ohledu na příslušnost k náboženství.

Ačkoliv zcela respektuji postoj Evropského soudu pro lidská práva, neubráním se myšlence, že Evropský soud pro lidská práva tak rozhodl spíše proto, aby nezpůsobil nějaké vyhocené konflikty mezi jednotlivými náboženskými příslušníky i mezi přívrženci zahalování a jeho odpůrci. Otázkou zůstává, jestli je tento ochránářský postoj správný? Nevidím důvod, proč by nemohla muslimka, pokud si to tak přeje, chodit se zahalenými vlasy, nijak to neznemožňuje její identifikaci a snad tím ničí právo ani neruší. Velmi mě také zarazilo to, že v oběžníku se společně se zákazem zahalování vyskytl i požadavek ohledně délky vousů, připomíná mi to situaci v 60. letech v Československu, kdy byly tzv. máničky násilně stříhány, jelikož jejich úprava vlasů také nebyla tehdejšímu režimu po chuti. Vezmeme-li v potaz, že na tureckých školách chtěli zachovat náboženskou neutralitu, nechápu, proč se oběžník týkal pouze zahalení a úpravy vousů, když pravděpodobně jiné symboly např. kříže být nošeny mohly.

Porovná-li tento případ se s případem *Belgin Dogru* proti Francii, kdy bylo nošení šátku zakázáno jen v rámci tělesné výchovy, jeví se mi toto

rozhodnutí jako přehnaně přísné. Nošení šátku tak pro její nositelku nepředstavovalo žádné riziko zranění. Uvážíme-li také to, že na vysokých školách jsou už jejich studenti mnohem obtížněji ovlivnitelní, co se týče názorů, nedomnívám se, že nošení muslimského šátku by někoho natolik pobuřovalo či by ho snad inspirovalo k tomu, aby konvertoval k islámu.

Evropský soud pro lidská práva tak, dle mého názoru, rozhodl spíše z opatrnosti před možným konfliktem, i když se domnívám, že k tak opatrnému postupu nebyl zcela zřejmý důvod, jelikož ve volbách v Turecku často vítězí strana Spravedlnost a rozvoj, jíž program velmi sympatizuje s islámem. Pokud opravdu chce, aby byly zachovávány principy rovnosti, proč na jednu stranu znevýhodňuje druhé tím, že jim zakazuje nošení šátku jakožto projev jejich náboženství? Souhlasím také s výrokem stěžovatelky, která uvedla, že právě zákaz nošení šátků odradí mnoho mladých muslimek od univerzitního vzdělání.

4.6. Dahlab proti Švýcarsku¹⁰⁷

Stěžovatelka Lucia konvertovala v roce 1991 k islámu a následně se provdala za A. Dahlaba z Alžírsko. Lucia Dahlab pracovala jako učitelka na základní škole a potom, co konvertovala k islámu, se začala zahalovat muslimským šátkem, tak jak jí to ukládala její nová víra. Po dvou letech, které strávila na mateřské dovolené, se vrátila do své původní práce a při výkonu svého povolání oblékala muslimský šátek. V roce 1995 informoval školní inspektor inspekci o tom, že stěžovatelka nosí v práci muslimský šátek, avšak zatím si na tuto skutečnost rodiče žáků nestěžovali. Na základě tohoto podnětu bylo stěžovatelce zakázáno Generálním ředitelstvím pro základní školy nošení muslimského šátku, jelikož by to mohlo mít neblahý vliv na žáky a současně tento projev náboženského vyznání byl, dle jejich slov, v rozporu se zákonem o veřejném vzdělávání. Stěžovatelka nesouhlasila s postupem Generálního ředitelství a rozhodla se nastalou situaci řešit právní cestou.

Po vyčerpání všech opravných vnitrostátních prostředků byl případ řešen i Evropským soudem pro lidská práva. Dahlab ve své stížnosti namítala porušení čl. 9 Úmluvy, jelikož opatření, kterým jí bylo zakázáno nosit muslimský šátek při výkonu svého povolání, bylo dotčeno její právo na projev náboženského vyznání.

---

¹⁰⁷ Rozsudek ESLP ve věci Dahlab proti Švýcarsku ze dne 15. 2. 2001, stížnost č. 42393/98.

Dále nesouhlasila s výroky švýcarských soudů, které zamítly její podání, jelikož v nošení muslimského šátku spatřovaly hrozbu veřejné bezpečnosti a učinily tak v zájmu ochrany veřejného pořádku. Tyto argumenty sporovala tím, že po čtyři roky nosila muslimský šátek v zaměstnání a nejen že si toho nikdo ani nevšimnul, ale zároveň to nevyvolalo ani žádné nepokoje u vedení školy či u rodičů či žáků.

Soud uznal názor švýcarských orgánů v tom, že je velmi obtížné posoudit dopad tak silného náboženského symbolu, jakým muslimské šátky bezesporu jsou, na svobodu myšlení a vědomí tak mladých dětí. Stěžovatelčini žáci byli ve věku čtyř a osmi let, což je věk, kdy se děti zajímají o mnoho věcí a jsou velmi snadno ovlivnitelné na rozdíl od starších žáků. Ve světle tohoto argumentu nelze zapírat fakt, že nošení muslimského šátku mohlo mít určitý proselytistický efekt. Na druhou stranu je také velmi složité posoudit, jestli to nemohlo mít na děti efekt ve smyslu výchovy k toleranci a snášenlivosti vůči jinému náboženskému vyznání.

V rámci svého rozhodování Soud posadil na misku vah dvě práva: a to svobodu projevu náboženského vyznání stěžovatelky a potřebu chránit žáky vytvářením náboženské harmonie v rámci práva na vzdělání. Vzhledem ke všem okolnostem Soud shledal, že švýcarské orgány nepřekročily mezi uvážení a opatření, které podnikly, nebyly nedůvodné. Z toho důvodu shledal tento zásah za zásah ospravedlnitelný, přiměřený z důvodu ochrany práv ostatních a zajištění veřejné bezpečnosti.

Nebudu zastírat, že mě to toto rozhodnutí překvapilo, ačkoliv jsem čekala poněkud vhodnější argumentaci, co se týče muslimského šátku jako náboženského symbolu. Porovná-li případ Lautsi proti Itálii, kde byl křesťanský kříž považován za pasivní symbol, zatímco ve výše zmíněném případě byla muslimskému šátku přiřknuta vlastnost velmi silného symbolu.

Chápu, že tyto dva případy jsou odlišné v tom, že zatímco v Lautsi proti Itálii, se jednalo o křesťanský kříž na půdě křesťanské Itálie, zatímco ve Švýcarsku islám nemá takovou historickou ani kulturní tradici. Avšak postoj soudu k dvěma různým náboženským symbolům je trochu zvláštní, v Lautsi proti Itálii se snad soudu jevílo, že děti nemohou být tak snadno ovlivnitelné tím, co vidí každý den na stěně ve třídě, zatímco muslimský šátek na hlavě učitelky v případě jiném je zas snadno ovlivnit může.

4.7. Zákaz zahalování ve Francii

V červenci 2009 se francouzský prezident Nicolas Sarkozy vyjádřil, že burka již není vítána na francouzském území. Záměr byl převeden v činy a dne 11. 10. 2010 Francie přijala zákon, kterým bylo zakázáno nošení oděvu zahalující tvář. Národní sněm zaujal stanovisko, že burka je neslučitelná s hodnotami francouzské společnosti. Ačkoliv na tento zákon je obecně nahlíženo jako na zákon zakazující nošení burek na veřejnosti, ve světle ustanovení je mu přisuzována neutrální vlastnost a nemá být zaměřen jen proti burkám, i když se jich dotýká nejvíce.¹⁰⁸

Z působnosti tohoto zákona jsou vyňaty případy, kdy zahalení obličeje je nezbytné v souvislosti se zdravotními a profesními důvody nebo pokud zahalení obličeje má plnit ochrannou funkci např. při sportu (nošení helem, přileb...) a v rámci slavnostních či uměleckých vystoupení. Porušením zákazu se naplní skutková podstata přestupku, za který může být uložena pokuta až do výše 150 eur a za současně možné uložení povinnosti zúčastnit se občanské stáže. Muži, kterému bude prokázáno, že k nošení burky či nikábu nutil svou manželku nebo jinou příbuznou, bude uložena pokuta ve výši 30 000 eur s možností nepodmíněného trestu odnětí svobody až na jeden rok.¹⁰⁹

Prvním, kdo vydal zákon, který omezuje veřejné zahalování, byla Itálie a to v roce 1975. Zákaz se vztahuje na zakrytí obličeje v takové míře, které by mohlo způsobit nemožnost identifikace dané osoby policejními orgány. Dánsko a Nizozemsko přijaly podobný zákon, avšak na rozdíl od Itálie zakázaly nošení náboženských symbolů jen ve veřejných školách. Velká Británie tento trend následovala, ale ponechala na uvážení ředitelů škol, jestli vydají zákaz zahalování či ne.¹¹⁰

Tento zákon vyvolal velmi bouřlivou diskuzi jak na straně odpůrců, tak na straně přívrženců. Muslimky považují tento zákon za nepřiměřený zásah do svobody vyznání, jelikož nošením šátku poukazují na příslušnost k islámu a

---

¹⁰⁸VAN DER SCHYFF, G., OVERBEEKE, A. *Exercising religious freedom in the public space: a comparative and European Convention analysis of general burqa bans*. European Constitutional Law review. [online]. 2011 [cit. 15 března 2015]. Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

¹⁰⁹JEMELKA, P. *Sejměte burky. Ve Francii platí zákaz zahalování žen*. Aktuálně.cz [online]. 11. 4. 2011 [cit. 15 března 2015]. Dostupné na <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/sejmete-burky-ve-francii-plati-zakaz-zahalovani-zen/r~i:article:696781/>

¹¹⁰VAN DER SCHYFF, G., OVERBEEKE, A. *Exercising religious freedom in the public space: a comparative and European Convention analysis of general burqa bans*. European Constitutional Law review. [online]. 2011 [cit. 15 března 2015]. Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

mnohé také namítají, že korán jim zahalování přímo příkazuje, což však není zcela pravdivé, neboť nikde v koránu není přímo stanoven takový příkaz.

Dá se tedy říci, že nošení šátku je pouze věc zvyklosti než srozumitelně formulovaného příkazu. Odpůrci tohoto zákona jej považují za zásah do občanské svobody, neboť přímo diktuje, co se smí a co se nesmí nosit.

Nejsem si jistá, jestli si zákonodárci dostatečně uvědomili dopad tohoto zákona na jednotlivé skupiny. Troufám si říci, že nošení šátku může pro mnohé muslimky v určitých čtvrtích Francie, kde převládá muslimské obyvatelstvo, symbolizovat pocit bezpečí, k tomuto názoru mě vedlo množství útoků proti muslimským ženám bez šátku, které byly napadeny, jelikož se neoblékaly dostatečně cudně. Předpokládám, že takový výsledek pravděpodobně nebyl cílem tohoto zákona.

Nechci prvoplánově hanit tento zákon, dle mého názoru, je zcela v pořádku, aby ženy byly povinné odhalit svou tvář v případě bezpečnostní kontroly např. v bance nebo v letadle. Nepovažuji však za správné, aby stát diktoval, co mohu či nemohu nosit na veřejnosti.¹¹¹

4.8. S. A.S. proti Francii¹¹²

V případě SAS proti Francii stěžovatelka podala stížnost vůči Francii, jelikož, dle jejího soudu, porušovala její práva garantována čl. 8 a 9 odděleně i ve světle čl. 14 tím, že uložila zákaz, aby kdokoliv měl zahalenou tvář na veřejnosti. S je francouzskou občankou ale také oddanou muslimkou, která nosila burku a nikáb, tak jak jí ukládala její víra, kultura a z důvodu osobního přesvědčení. Výše zmiňovaným zákonem bylo zakázáno každému jednotlivci, aby měl zahalenou tvář na veřejných místech. Porušení čl. 8 spatřovala v zákazu zahalení, protože nošení šátku zakrývající celou tvář je součástí její společenské a kulturní identity, dle jejího názoru byl čl. 9 porušen tím, že jí tak bylo znemožněno projevovat své náboženství navenek. Francie na tento bod stížnosti reagovala tím, že zákon sledoval legitimní cíl zabezpečení veřejné bezpečnosti a udržení systému hodnot nezbytných v otevřené demokratické společnosti.

V tomto případě bylo posuzováno, jestli zásah do výše uvedených práv sledoval legitimní cíl, byl-li nezbytný v demokratické společnosti...Aby byl

---

¹¹¹MÜLLER, Z. *Francie zakázala islámské šátky ve školách*. BBCCZECH.COM.[online]. 14. 2. 2004 [cit. 17. března 2015]. Dostupné na http://www.bbc.co.uk/czech/indepth/story/2004/02/040214_fooc_scarfs.shtml

¹¹² Rozsudek ESLP ve věci S.A.S. proti Francii, ze dne 1.7.2014, stížnost č. 43835/11

sledován legitimní cíl, je nutné, aby účel tohoto zákona byl ve spojení s výjimkami, které jsou stanovené v čl. 8 odst. 2 a 9 odst. 2 a aby výjimky byly formulované vyčerpávajícím a restriktivním způsobem. Soud usoudil, že účelem zákona bylo zabezpečení veřejné bezpečnosti, respektu, principů otevřené a demokratické společnosti současně s principy rovnosti mužů a žen a lidské důstojnosti. Avšak ani zabezpečení principu rovnosti a lidské důstojnosti by neměla ospravedlňovat blanketní zákaz zahalování, který je pouze projevem kulturní identity nositele a vztahuje se k pluralismu, který je v demokratické společnosti nezbytný. Napadaný zákon však neslouží výhradně k zabezpečení veřejné bezpečnosti, spíše byl vytvořen, aby chránil svobody a práva jiných. Vzhledem k tomu, že národní orgány jsou spíše způsobilé posoudit místní podmínky a potřeby, bylo jim přiznáno široké spektrum uvážení, v kterém se rozhodovalo o limitech omezení práva na projev náboženství. Na soudu tak spočívalo rozhodnutí, jestli prostředky byly ospravedlnitelné a přiměřené.

Blanketní zákaz zahalování by obstál v testu proporcionality hlavně v případě všeobecné hrozby veřejné bezpečnosti. Tato hrozba tu však nebyla, avšak na druhou stranu zákon vznikl, aby mohl zaručit podmínky společného žití vyznavačů různých náboženství i bezvěrců, neboť tvář je prvkem, který hraje důležitou úlohu v sociální interakci. Z toho důvodu byl zákon ospravedlnitelný a přiměřený. I přestože zákon se vztahuje nejčastěji na muslimské ženy, nebyl vytvořen k tomu, aby zakázal zahalování kvůli jejich náboženskému přesvědčení, ale čistě na skutečnosti, že si zahalují tváře. Z těchto důvodů se na zákon pohlíží jako na prostředek k zajištění demokratických hodnot a nebylo zde shledáno porušení výše uvedených článků.¹¹³

Tímto rozhodnutím pokračuje Evropský soud pro lidská práva v tendenci, kdy je státům poskytován větší prostor k uvážení v souvislosti se svobodou vyznání, je tedy na státu aby v rámci vlastních tradicí a hodnot upravil takové limity.¹¹⁴

---

¹¹³*Religion: full-face veil - ban in public places - Islam – women.* European Human Rights Law Review.[online] 2014 [cit. 19. března 2015]. Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>.

¹¹⁴Zákaz zahalování tváře na veřejnosti není porušením Evropské úmluvy. Veřejný ochránce práv. [online] 29.7.2014 [cit. 19. března 2015] Dostupné na <http://www.ochrance.cz/diskriminace/aktuality-z-diskriminace/aktuality-z-diskriminace-2014/zakaz-zahalovani-tvare-na-verejnosti-neni-porusenim-evropske-umluvy/>

5. Závěr

Záměrně jsem si v úvodu své diplomové práce nevytyčila přílišně konkrétní cíle, kterých bych měla dosáhnout, protože jediný cíl, který jsem v mé práci sledovala je poukázání na různé přístupy k náboženskému vyznání, ať už se jednalo o různý přístup ve svobodě projevu náboženského vyznání či jistá nekonzistence v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, která se projevila zvláště v případě Lautsi proti Itálii a Dahlab proti Švýcarsku. Nekladla jsem si také žádné přílišně vysoké cíle, o tom, že má diplomová práce bude jakýmsi otevřením očí širší společnosti, protože je mi více než jasné, že tuto práci bude číst jen velmi omezené publikum.

Za sebe však mohu říci, že mi tato práce pomohla v mém osobním rozvoji, neboť jsem si uvědomila, že regulace svobody projevu náboženského vyznání je více než nutná. Aneb jak říká John Stuart Mill, svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého. Tím však nechci říci, že by svoboda projevu náboženského vyznání měla být omezena vždy, když zasahuje do práva druhého, zcela souhlasím s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, který vytyčil podmínky, za kterých je možné takové omezení provést.

Těmito podmínkami tak jsou sledování legitimního cíle jako je ochrana zdraví, veřejného pořádku, mravnosti a bezpečí, omezení na základě zákona a nezbytnosti omezení v demokratické společnosti. Co se týče zákonného podkladu, není důraz kladen na jeho pouhou existenci, ale zkoumá se i jeho kvalita, jestli splňuje požadavek dostupnosti a předvídatelnosti Tyto podmínky jsou však velmi negativně vnímány dotčenými osobami, je však třeba mít na vědomí, že právě tyto limity nemalou měrou přispívají k udržení náboženské plurality v demokratické společnosti.

Ač se může zdát, že se snažím čtenáře mé diplomové práce zavalit přílišnými podrobnostmi z různých případů Evropského soudu pro lidská práva, ráda bych tento názor vyvrátila tím, že jsem podrobnosti uváděla záměrně, protože pouze pokud známe podrobnosti a okolnosti daného případu, je mnohem jednodušší vytvořit si na danou problematiku ucelený názor.

Jak jsem zmínila již v úvodu a i v následujících částech mé diplomové práce, judikatura Ústavního soudu není v souvislosti s problematikou svobody vyznání nikterak bohatá. Tato situace je však pochopitelná, protože v České republice není tolik vyznavačů jiných náboženství nebo, což je asi pravdivější argument, neusilují tak silně o svobodu projevu svého náboženského vyznání i prostřednictvím soudní pře.

Může to být způsobeno také tím, že v České republice je stále mnoho ateistů. Jsem si však jista, že pokud by Ústavní soud řešil případ související se svobodou vyznání, bude hojně využívat poznatků získaných z bohaté judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

Resume

At first I feel obliged to state that topic of my master's thesis is very wide and therefore it may seem that I forgot to mention some important aspects of the mentioned topic. As my defence I have to make it clear I focused only on the most important aspects of this issue. The thesis consists of three chapters which are divided into many subheads.

In the first chapter I focused on clarification of terms as religion and freedom of religion. I mentioned the most important and well-known documents which are legal grounds for the freedom of religion. It has to be taken into account that freedom of religion is a quite new freedom because its foundation was laid after the Second World War when the most important economic and political powers realised the necessity of legal grounds for this freedom. I am aware that case law of the Constitutional Court of the Czech Republic is not very rich in judgements dealing with freedom of religion and therefore the large part of my thesis consists of judgements of the European Court of Human rights.

In the second chapter I have tried to state the relationship between freedom of religion and other human rights. Although it may seem that freedom of religion is more or less always in a conflicting relationship with the other human rights I would like to elucidate this misunderstanding. Freedom of religion often comes together with freedom of speech, right to education and so on. Nevertheless in my thesis is used more cases where the freedom of religion is in the conflicting relationship.

In the last chapter I clarified the meaning of religious symbol also by using the case law of the European court of Human Rights. In this chapter I cannot omit a petty critique of some controversial cases of court mentioned above. I am aware of a fact that the Court leaves the margin of appreciation and consensus to the discretion of the state authorities. But I cannot agree with completely different attitude used in the cases *Lautsi v Italy* and *Dahlab v Switzerland*. I consider this inconstancy as something what the European Court of Human rights should not convey to their applicants or states.

To be honest I have to state that writing the thesis made me think about necessity of legal limits of freedom of religion. Although I am not an upholder of the strict limitations especially in this law area I consider stating legal limits in accordance with situation in today Europe as very necessary.

6. Seznam použité literatury

6.1. Knižní literatura

1. **Demjančuková, Dagmar.** *Teorie a dějiny náboženství.* 1.vydání. Plzeň: Vydavatelství Aleš Čeněk,s.r.o., 2003. ISBN 80-86473-43-0.
2. **Hubálková, Eva.** *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika.* Praha : Linde Praha, 2003. ISBN 80-210-1485-7.
3. **Lukášek, Libor.** *Vývoj lidské dimenze (ochrany lidských práv a základních svobod) v komentovaných dokumentech – 1. Díl.* Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0528-2.
4. **Šišková, Naděžda.** *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii.* Praha : Linde, 2008. ISBN 9788072017102.
5. **Spratek, Daniel.** *Evropská ochrana náboženské společnosti.* Brno : L. Marek, 2008. ISBN 978-80-87127-13-1.
6. **Štampach, Ivo Odilo.** *Přehled religionistiky.* 1. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-384-0.
7. **Kříž, Jakub.** *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář.* Praha : C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-362-2.
8. **Gerloch, Hřebejk, Zoubek.** *Ústavní systém České republiky, 5. vydání.* Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7380-423-7.
9. **Barendt, Eric and others.** *Media law:Text, Cases and Materials.* s.l. : Pearson, 2013. ISBN 9781408221617.
10. **Čapek, Jan.** *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod:Komentář s judikaturou. 1. část - Úmluva.* Praha : Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-789-4.

11. **Klíma, Karel a kolektiv.** *Komentář k Ústavě a Listině.* Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7380-140-3.

12. **Lavický, Petr a kolektiv.** *Občanský zákoník I. Obecná část (§1 -654). Komentář 1. vydání.* Praha : C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

13. **Pavlíček, Václav a kolektiv.** *Ústavní právo a státověda. 2.* Praha : Linde, 2004. str. 113. ISBN 80-7201-273-8.

14. **Madleňáková, Lucia.** *Círky a náboženské společnosti - správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti.* Praha : Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-039-0.

15. **Madleňáková, Lucia.** *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání.* Praha : Praha Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-805-5.

16. **Jäger, Petr a Molek, Pavel.** *Svoboda projevu Demokracie, rovnost a svoboda slova.* Praha : Auditorium, 2007. ISBN 978-80-903786-5-0.

6.2. Odborné časopisy

1. **Hare, Ivan.** *Crosses, crescents and sacred cows: criminalising incitement to religious hatred.* Public law, 2006, s. 523;

2. **Karlík, Tomáš.** *Dějiny zahalování. Proč nádherné muslimky skrývají tváře?* National Geographic

3. **Kearns, Paul.** *The uncultured God: Blasphemy Law's reprieve and the art Matrix.* European Human Rights Law Review 5, 2000, s. 512

4. **Knights, Simon,** *Religious symbols in the school: freedom of religion, minorities and education.* European Human Rights Law Review 5, 2005, s. 514.

5. **Kühn, Zdeněk.** *Krucifixy v evropských veřejných školách.* Jiné právo 19. Března 2011

6. **Nieuwenhuis, Aernout.** *State and religion, schools and scarves, an analysis of the margin of appreciation as used in the case Leyla Sahin v Turkey, decision of 29 June 2004 .* European Constitutional Law review, 2011, s. 153-174

7. **Trispiotis, Ilias.** *Lights, Camera, Action: The Grand Chamber of the European Court of Human Rights on Lautsi v Italy and Others v Italy.* Educational Law Journal, 12. Listopadu 2011

8. **Van der Schyff, G., Overbeeke, A.** *Exercising religious freedom in the public space: a comparative and European Convention analysis of general burqa bans.* European Constitutional Law review, 2011

6.3. Internetové stránky

1. Bible patří do kostela, řekli o zákazu čtení Písma na náměstí v Kolíně, iDnes.cz [online]. 2011, 23. dubna.

Dostupné na <http://praha.idnes.cz/bible-patri-do-kostela-rekli-o-zakazu-cteni-pisma-na-namesti-v-koline-1gg-/praha->

2. Co nosí muslimské ženy? [online]. Newslab.

Dostupné na <http://www.newslab.cz/satky/>

3. HARE, Ivan. Crosses, crescents and sacred cows: criminalising incitement to religious hatred, Public law, 2006,

Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>.

4. Homosexuálové budou protestovat proti postoji papeže ke kondomům. LIDOVKY. CZ [online]. 2009, 23. září.

Dostupné na www.lidovky.cz/homosexualove-budou-protestovat-proti-postoji-papeze-ke-kondomum-1fb-/zpravy-domov.aspx?c=A090923_190233_In_domov_mev

5. Charlie Hebdo attack: Three days of terror. BBC NEWS [online]. 2015, 14. ledna.

Dostupné na <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>

6. JEMELKA, P. Sejměte burky. Ve Francii platí zákaz zahalování žen. Aktuálně.cz [online]. 11. 4. 2011.

Dostupné na <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/sejmete-burky-ve-francii-plati-zakaz-zahalovani-zen/r~i:article:696781/>

7. KARLÍK, Tomáš. Dějiny zahalování. Proč nádherné muslimky skrývají tváře? [online]. National Geographic.

Dostupné na <http://www.national-geographic.cz/clanky/dejiny-zahalovani-proc-nadherne-muslimky-skryvaji-tvare.html#.VQ118Y5wt9U>

8. Kolik stojí bezpečí Francie: Vláda dá na boj s terorem 400 milionů eur. LIDOVKY.CZ[online]. 2015, 20. ledna

Dostupné na http://www.lidovky.cz/kolik-stoji-bezpeci-francie-vlada-da-na-boj-s-terorem-400-milionu-eur-1c7-/zpravy-svet.aspx?c=A150120_105915_In_zahranici_msl

9. KNIGHTS,S, Religious symbols in the school: freedom of religion, minorities and education.European Human Rights Law Review, [online]. 2005, 15. května

Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

10. KÜHN, Zdeněk. *Krucifixy v evropských veřejných školách*. Jiné právo [online]. 2011, 19. března.

Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz/2011/03/krucifixy-v-evropskych-verejnych.html>

11. NIEUWENHUIS, A. State and religion, schools and scarves, an analysis of the margin of appreciation as used in the case Leyla Sahin v Turkey, decision of 29 June 2004 .European Constitutional Law review [online] 2011

Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>.

12. PÍŤHA, P. Kříž Co vlastně znamená kříž? [online]. 2008, 5. září

Dostupné <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Kriz.html>

13. POLANSKÁ, Alena. Zahalování. [online]. Muslimové očima českých školáků.

Dostupné na <http://muslimove.cz/zahalovani/>

14. Rajneesh Sharma Death Case, Govt maintaing silence, Hindu minorities insecure in J&K: Anchal Sharma (widow of Rajneesh). LAWYERSCLUBINDIA [online]. 2010, 21. března

Dostupné na http://www.lawyersclubindia.com/forum/Ex-Muslim-Hindu-widow-seeks-justice-for-her-murdered-Hindu-h-11394.asp#.VPRvgXyG_Eg

15. Rouhání,

Slovník dostupný na [http://slovník-](http://slovník-cizichslov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=blasfemie)

[cizichslov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=blasfemie](http://slovník-cizichslov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=blasfemie)

16. 24:31 *Súra světlo*. Korán o islámu [online].

Dostupné na <http://www.koranoislam.cz/tema/zahalovani-zen/>

17. Symbol,

Slovník dostupný na [http://slovník-cizich-](http://slovník-cizichslov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=symbol&typ_hledani=prefix)

[slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=symbol&typ_hledani=prefix](http://slovník-cizichslov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=symbol&typ_hledani=prefix)

18. Terorista nejí bagety. Francouzská vláda radí, jak poznat radikály. LIDOVKY.CZ[online]. 2015, 1. února

Dostupné na http://www.lidovky.cz/terorista-neji-bagety-francouzska-vlada-radi-jak-poznat-radikaly-phy-/zpravy-svet.aspx?c=A150201_163141_ln_zahranici_mmu

19. TRISPIOTIS, I. *Lights, Camera, Action: The Grand Chamber of the European Court of Human Rights on Lautsi v Italy and Others v Italy*. Educational Law Journal, [online]. 2011, 12. listopadu [cit. 25. února 2015].

Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

20. VAN DER SCHYFF, G., OVERBEEKE, A. *Exercising religious freedom in the public space: a comparative and European Convention analysis of general burqa bans*. European Constitutional Law review. [online]. 2011

Dostupné na <http://www.westlaw.co.uk>

6.4. Judikatura Ústavního soudu

1. Nález Ústavního soudu, ze dne 29.11.2002, sp. zn. PL. ÚS 6/02
2. Nález Ústavního soudu ze dne 20.8.2004, sp. zn. III. ÚS 459/03

6.5. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

1. Rozsudek ESLP ve věci Kokkinakis proti Řecku, ze dne 25. 5. 1993, stížnost č. 14307/88
2. Rozsudek ESLP ve věci Hoffman proti Rakousku, ze dne 23.6 1993, stížnost č. 12875/87
3. Rozsudek ESLP Larissis a další proti Řecku, rozsudek z 24. Února 1998, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1998-I
4. Rozsudek ESLP ve věci Otto-Preminger-Institut proti Rakousku, ze dne 20. 9. 1994, stížnost č. 13470/87
5. Rozsudek ESLP Gunduz proti Turecku, ze dne 14.6 2004, stížnost č. 35071/97
6. Rozsudek ESLP Campbell a Cosans proti Spojenému království ze dne 25. 2. 1982, stížnost č. 7511/76 a 7743/76
7. Rozsudek ESLP ve věci Valsamis proti Řecku, ze dne 18. 12. 1996, stížnost č. 21787/93
8. Rozsudek ESLP ve věci Graeme proti Spojenému království, ze dne 5. 2. 1990, stížnost č. 13887/88
9. Rozsudek ESLP ve věci Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku, ze dne 7. 12 1976, stížnost č. 5095/71, 5920/72, 592672
10. Rozsudek ESLP ve věci Barankevic proti Rusku, ze dne 26.7 2007, stížnost č. 10519/03
11. Rozsudek ESLP ve věci Lautsi a ostatní proti Itálii ze dne 3. 11. 2009, stížnost č.30814/06
12. Rozsudek ESLP ve věci Belgin Dogru proti Francii, ze dne 4. 12. 2008, stížnost č. 27058/05
13. Rozhodnutí ESLP ve věci Leyla Sahin proti Turecku ze dne 10. 11. 2005, č. 44774/98
14. Rozhodnutí ESLP ve věci Dahlab proti Švýcarsku ze dne 15. 2. 2001, stížnost č. 42393/98.
15. Rozsudek ESLP ve věci S.A.S. proti Francii, ze dne 1.7.2014, stížnost č. 43835/11

6.6. Judikatura jiných orgánů

1. Rozhodnutí EKLP ve věci Tuomo Konttinen proti Finsku, ze dne 3. 12. 1996, stížnost č. 24949/94
2. Rozhodnutí EWHC ve věci Norwood proti Director of Public Prosecutions, dne 30. 7. 2003, EWHC 1564
3. Rozhodnutí EKLP ve věci Angeloni proti Švédsku, ze dne 3. 12. 1986, stížnost č. 10491/83
4. Rozhodnutí EKLP ve věci A.R.M. Chappel proti Spojenému království, ze dne 14. 7. 1987, stížnost č. 12587/86

6.7. Právní předpisy

1. Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
2. Usnesení Valného shromáždění OSN č. 217/III. A, Všeobecná deklarace lidských práv
3. Listina základních práv Evropské unie vyhlášená v Úředním věstníku Evropské unie č. C 303/01 ze dne 14. 12. 2007
4. Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb.
5. Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.
6. Dodatkového protokol č. 2 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod